

Wilhelminaschool Graaf van Limburg Stirumplein 1 Brummen (gemeente Brummen)

bureauonderzoek

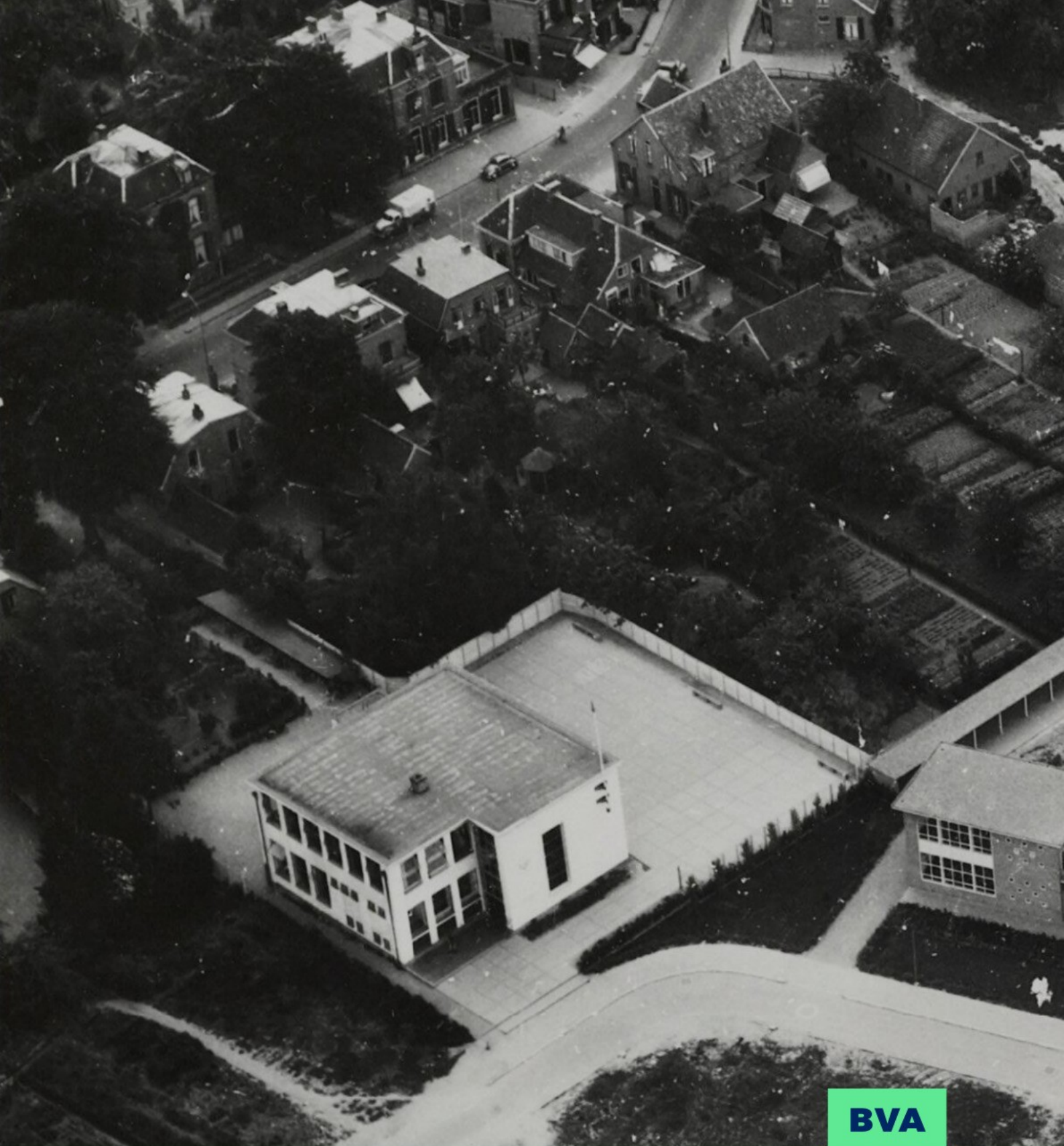

BVA

bureau
voor
archeo
logie

Rapport 1505

BVA

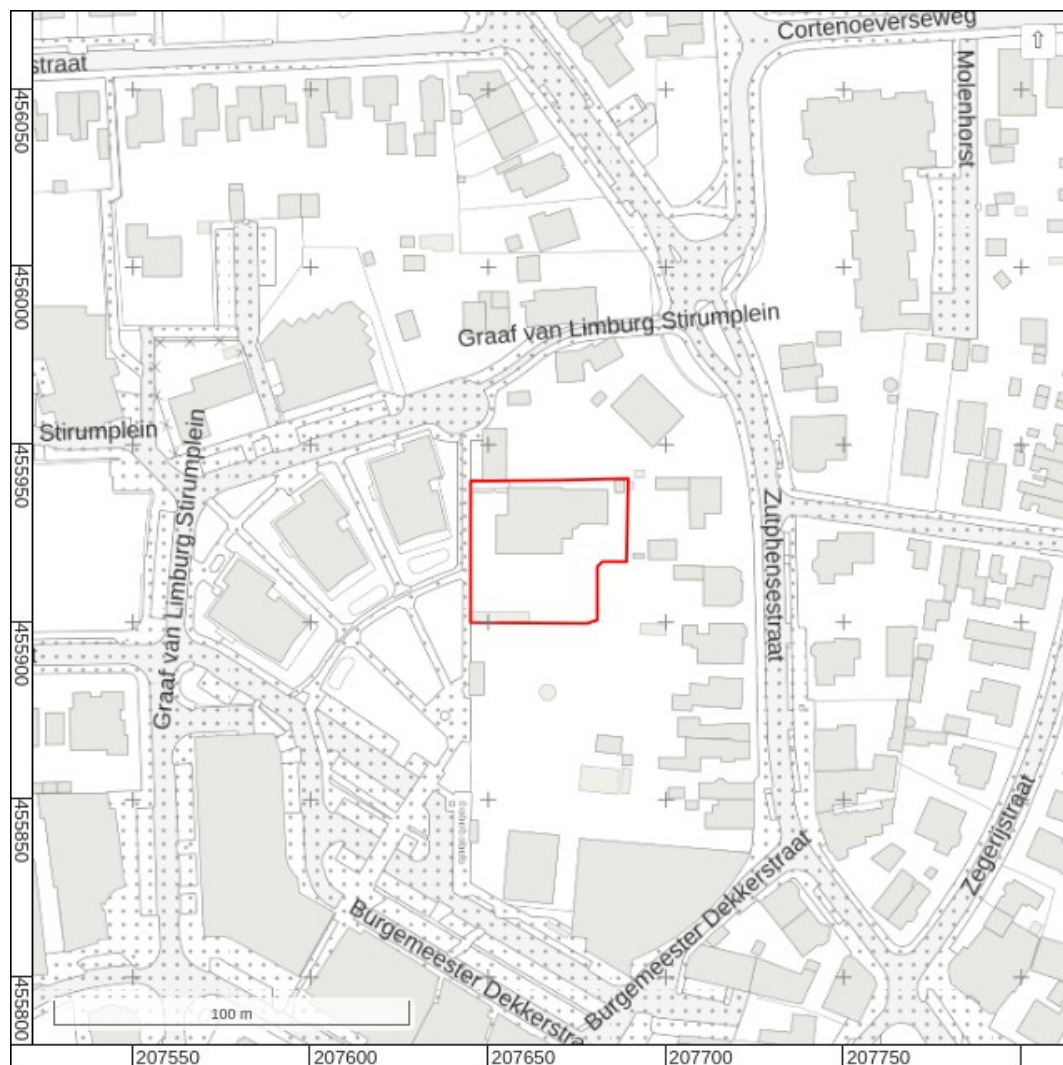
bureau
voor
archeo
logie

Colofon

titel:	Wilhelminaschool, Graaf van Limburg Stirumplein 1, Brummen gemeente Brummen: bureauonderzoek
serie:	Bureau voor Archeologie Rapport 1505
auteur(s):	C. de Jong (KNA prospector)
autorisatie	A. de Boer (KNA senior prospector)
datum:	12 augustus 2025 (Definitief)
ISSN:	2214-6687
© Bureau voor Archeologie Koningsweg 244 Utrecht T 030 245 1895 E info@bureauvoorarcheologie.nl I https://www.bureauvoorarcheologie.nl	

Administratieve Gegevens.

Kenmerk	Waarde
Projectnummer	2024081901
Provincie	Gelderland
Gemeente	Brummen
Plaats	Brummen
Toponiem	Graaf van Limburg Stirumplein 1
Naam	Wilhelminaschool
Centrum locatie (m RD)	207.670; 455.920 (x; y)
Omvang plangebied	1.630 m ²
Kadastrale gegevens	kadastrale gemeentenaam: Brummen, sectie: G, nummer(s): 4460
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	5645630100 (ABU)
Soort onderzoek	bureauonderzoek
Opdrachtgever	SAB
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie
Kaartblad	33G
(RO) kader onderzoek	Wijziging omgevingsplan
Bevoegde overheid	Gemeente Brummen
Deskundige namens bevoegde overheid	Harry Pape-Luijten Regio-archeoloog Stedendriehoek (Apeldoorn, Brummen, Epe, Heerde, Lochem, Voorst) 06-1170 7200
Versie van het rapport	1_definitief
Beheer en plaats van documentatie	Digitale documentatie: ARCHIS en Datastation Archeologie

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rode lijn; achtergrond: Kadaster).

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek uitgevoerd voor bouwwerkzaamheden aan de Graaf van Limburg Stirumplein 1 te Brummen.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische resten bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocol 4002. Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

In het plangebied wordt een appartementencomplex gebouwd. De omvang en ligging van de nieuwbouw zijn nog niet bekend.

Het plangebied ligt in het dekzandlandschap tussen de Oost-Veluwestuwwal en het IJsseldal, op de overgang van een rug in het oosten naar een laagte in het westen.

Het dekzandlandschap kan bewoond zijn geweest vanaf het Laat-Paleolithicum. Het plangebied ligt nabij de historische kern van Brummen. De eerste vermeldingen van Brummen dateren uit de 8^e tot 10^e eeuw. In de 17^e eeuw ligt ter hoogte van het plangebied mogelijk een legerkamp. Aan het begin van de 19^e eeuw ligt het plangebied in een tuin. De voorganger van de huidige school wordt rond 1906 gebouwd. Het pand wordt in 1952 verbouwd. In 1986 wordt het schoolgebouw uitgebreid aan de noordoostkant. Hierna vinden weinig tot geen veranderingen meer plaats.

Ter hoogte van de bebouwing is de bodem 85 tot 108 cm -mv verstoord. Buiten de bestaande bebouwing kan de bodem nog intact zijn en kunnen archeologische resten aanwezig zijn. Uitgaande van nabijgelegen onderzoeken ligt de top van het archeologische sporenniveau op ongeveer 70 cm -mv. Een ondiepere ligging kan niet uitgesloten worden.

Bureau voor Archeologie adviseert om een verkennend booronderzoek uit te voeren, indien graafwerkzaamheden buiten de bestaande bebouwing voorzien zijn, om nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is,.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Brummen.

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	6
1	Inleiding.....	9
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	9
2	Methode.....	10
3	Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik.....	11
4	Huidige situatie.....	13
5	Aardwetenschappelijke gegevens.....	14
6	Historische situatie.....	16
7	Mogelijke verstoringen.....	17
8	Archeologische en bouwhistorische waarden.....	18
9	Gespecificeerde verwachting.....	22
10	Conclusie.....	24
11	Advies.....	26
	11.1 Status en inhoudelijke afstemming bevoegde overheid.....	26
12	Literatuur.....	27
	Figuren.....	30

Lijst met Figuren

1:	Ligging van het plangebied (rode lijn; achtergrond: Kadaster).....	5
2:	Ligging van het plangebied (Kadaster).....	30
3:	Luchtfoto actueel (Nationaal Georegister).....	31
4:	Plangebied (rode lijn) en onderzoekgebied (zwarte onderbroken lijn; PDOK)..	32
5:	Archeologische beleidskaart van de gemeente Brummen (Gemeente Brummen 2014).....	33
6:	Foto van het oude schoolgebouw in 1916 (Onbekend 1916).....	34
7:	Bouwtekening van de uitbreiding en verbetering van de Wilhelminaschool, situatie vóór 1952 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).....	35
8:	Bouwtekening van de uitbreiding en verbetering van de Wilhelminaschool, situatie na 1952 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).....	36
9:	Bouwtekening van een verbouwing uit 1981 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).....	37
10:	Bouwtekeningen van een aanbouw uit 1986 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).....	38
11:	Geologische overzichtskaart 2021 (TNO-GDN 2021).....	39
12:	Zanddieptekaart provincie Gelderland (Cohen e.a. 2009).....	40
13:	Geomorfologische kaart uit 2023 (Wageningen Environmental Research 2023).....	41
14:	Hoogte-reliëfkaart (Actueel Hoogtebestand Nederland 2023). Hoogtewaarden in meters ten opzichte van NAP.....	42
15:	Hoogte-reliëfkaart detail (Actueel Hoogtebestand Nederland 2023). Hoogtewaarden in meters ten opzichte van NAP.....	42
16:	Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1979).....	43
17:	Bodemopbouw bij de inspectie aan de Zutphensestraat, 100 m ten oosten	44

	van het plangebied (Van Rooij en Keunen 2012).....	
18:	Schematische weergave van de boorprofielen uit het booronderzoek uit 2023 (De Jong 2023).....	45
19:	Kaart van de IJssel tussen Arnhem en Deventer in 1629 (Van Berckenrode 1634). Het plangebied ligt ongeveer binnen het blauwe vlak.....	46
20:	Hottinger kaart 1773-1794 (Versfelt 2003). Het plangebied ligt ongeveer binnen het blauwe vlak.....	47
21:	Kadastrale Minuut provincie Gelderland ('HISGIS Gelderland' 2019).....	48
22:	Topografisch militaire kaart 1850 (Bureau van de Militaire Verkenningen 1850).....	49
23:	Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 192 en 231 (Kadaster).....	50
24:	Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 268 en 282 (Kadaster).....	51
25:	Bonneblad, 452-1376-BRUMMEN-1891 (Kadaster).....	52
26:	Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 343 en 550 (Kadaster).....	53
27:	RAF luchtfoto uit maart 1945 (RAF 1940-1945).....	54
28:	Topografische kaart, 33G-1988-Dieren / Zutphen (Topografische Dienst).....	55
29:	Topografische kaart uit 1997 ('Topotijdreis').....	55
30:	Archeologische vondstlocaties en onderzoeken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).....	56
31:	V1 locaties (Gelders Ondergrond Overleg en REASeuro 2022).....	57

Lijst met Tabellen

1:	Aardwetenschappelijke gegevens.....	15
2:	Archeologische terreinen, onderzoeken en vondstlocaties tot ongeveer 300 m van het plangebied.....	19

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de bouw van een appartementencomplex aan het Graaf van Limburg Stirumplein 1 te Brummen.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in het kader van een wijziging van het omgevingsplan.

De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Vanwege het gemeentelijke archeologische beleid moet voor de beoogde ontwikkeling een archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,1 in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.2) en de richtlijnen van de gemeente Brummen.¹

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek. Met de bevindingen wordt aan het einde van het rapport een advies gegeven hoe bij het project rekening kan worden gehouden met archeologische waarden.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*
4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*
5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*
6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*
7. *Worden deze archeologische resten verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
8. *Welke vervolgstap(pen) kunnen worden genomen om rekening te houden met (mogelijke) archeologische resten?*
9. *Indien vervolgonderzoek wordt geadviseerd: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

¹ Pape-Luijten 2019

het bureau onderzoek

2 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.2, protocol 4002.²

Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen.

Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardwetenschappelijke, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd.

Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische resten beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leiden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.³ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

² SIKB 2022

³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021; Data Archiving and Networked Services (DANS)

3 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het plangebied staat afgebeeld in figuur 1. Het plangebied ligt in de gemeente Brummen in de gelijknamige plaats. De locatie ligt aan het adres Graaf van Limburg Stirumplein 1. Het plangebied is maximaal 45 m lang en 40 m breed en heeft een omvang van 1.630 m².

Het plangebied ligt tussen de percelen aan het Graaf van Limburg Stirumplein 17-27 en Zutphensestraat 15-25 (figuur 2 en 3).

Om voldoende informatie over aardwetenschappelijke, historische en archeologische gegevens te verzamelen wordt een onderzoeksgebied gebruikt dat groter is dan het plangebied. Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek is een zone met straal van circa 300 m om de ontwikkeling heen (figuur 4).

Overheidsbeleid

In het gebied geldt een vastgesteld gemeentelijk archeologisch beleid. Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2014 heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting (figuur 5). Het beleid is dat bij ingrepen van meer dan 250 m² en waarbij dieper wordt gegraven dan 30 cm onder maaiveld rekening gehouden moet worden met archeologische resten.

Ontwerp c.q. inrichtingsplan

Het schoolgebouw wordt gesloopt. Hiervoor komt een appartementencomplex voor in de plaats. De omvang en ligging van het appartementencomplex zijn nog niet bekend.

Aard en omvang van de toekomstige verstoring

De omvang en diepte van de ingrepen zijn nog niet bekend.

Milieutechnische condities

Op de bodemkwaliteitskaart van de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Epe en Voorst ligt het plangebied in de zone 'B8 Brummen/Epe/Voorst, Overige oude woongebieden'.⁴ Dat betekent dat de kans klein is dat van één of meerdere stoffen de interventiewaarde wordt overschreden.

In het plangebied is een bodemonderzoek uitgevoerd. Het rapport is echter niet beschikbaar. Volgens de omgevingsrapportage is het terrein potentieel verontreinigd.⁵

Grondwaterpeil

Bij het booronderzoek uit 2023, 30 tot 90 m ten westen van het plangebied, stond het grondwater op 280 cm -mv en dieper (maaiveld tussen ongeveer 9,6 en 9,5 m NAP).⁶

4 Spronk 2021

5 Provincie Gelderland 2022

6 De Jong 2023

Naar verwachting zal het grondwater in het plangebied op een vergelijkbaar niveau liggen.

De grondwaterstand zal door de beoogde ingrepen waarschijnlijk niet veranderen.

Consequentie van de ingrepen

Door uitvoeren van graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden vergraven.

4 Huidige situatie

Bebouwing, functie en bodemgebruik

In het plangebied staat een schoolgebouw. Volgens de basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) heeft het pand een bouwjaar van 1952. Deze datum betreft een verbouwing. Het oorspronkelijke pand dateert uit omstreeks 1906 (figuur 6, 26).

Dat het een verbouwing in 1952 betreft blijkt ook uit de betreffende bouwtekeningen (figuren 7 en 8). Uit de bouwtekeningen blijkt dat in het noordwesten van het pand een souterrain aanwezig is. De onderkant van de funderingen ligt op 128 cm onder peil. Het peil ligt op 20 cm boven het maaiveld. Dit betekent dat de onderkant van de fundering op 108 cm -mv ligt. De fundering bestaat uit stroken van ongeveer 66 tot 100 cm breed.

Er zijn bouwtekeningen beschikbaar van een verbouwing uit 1981 (figuur 9). Deze geeft geen aanvullende informatie.

In 1986 wordt aan de noordoostkant een aanbouw gebouwd. De onderkant van de strookfundering ligt op 85 cm -mv (figuur 10). De strookfundering is 70 cm breed. Tussen de fundering ligt 10 cm schoon zand op 85 cm -mv.

Omgevingsplan

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking en heeft iedere gemeente een omgevingsplan van rechtswege. Bestaande verordeningen en bestemmingsplannen gelden echter tot een nieuw Omgevingsplan wordt vastgesteld (Art. 4.6 lid 1 onder d en g Invoeringswet Omgevingswet). Deze plannen zijn onderdeel van het tijdelijke Omgevingsplan.

De regels uit het paraplubestemmingsplan Archeologie (vastgesteld in 2020) zijn op deze wijze onderdeel geworden van het tijdelijke deel van het omgevingsplan.⁷

Volgens deze regels geldt in het plangebied een dubbelbestemming Waarde Archeologie hoog. Dit betekent dat bij ingrepen met een omvang van meer dan 250 m² waarbij de bodem dieper dan 40 cm onder maaiveld wordt verstoord een rapport moet worden overlegd waaruit blijkt dat de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld.

7 NL.IMRO.0213.BPBREEPARCH20000-va01

5 Aardwetenschappelijke gegevens

De aardwetenschappelijke gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Noordelijk zandgebied', in de landschapszone dekzandruggen en rivierduinen.⁸ Het plangebied ligt in het dekzandlandschap tussen de Oost-Veluwestuwwal en het IJsseldal. Dit dekzand is afgezet tijdens de laatste IJstijd. De geologische kaart geeft aan dat de top van de natuurlijke afzettingen bestaat uit dekzand of andere periglaciale afzettingen (BX4 in figuur 11). Waarschijnlijk ligt het dekzand binnen 100 cm -mv (figuur 12). Brummen ligt grotendeels in het dekzandgebied. Direct ten oosten van het dorp liggen Holocene rivierafzettingen (kom- op beddingafzettingen) van de Gelderse IJssel. Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied in de bebouwde kom. Op basis van de omliggende landschappelijke eenheden, in combinatie met de geologische kaart, wordt ingeschat dat het plangebied ter hoogte van een dekzandcomplex ligt (figuur 13).

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) laat een reliëfrijk landschap zien ter hoogte van Brummen en ten westen daarvan (figuur 14). Dit komt overeen met de geologische kaart. Het IJsseldal is over het algemeen vlakker en ligt lager. Ook in de directe omgeving van het plangebied zijn hoogteverschillen zichtbaar (figuur 15). De Zutphensestraat ligt op de kruin van een rug. Ten westen van deze rug ligt een ingesloten laagte. Het hoogteverschil tussen het hoogste en laagste punt bedraagt ongeveer 80 cm. Het plangebied ligt op de overgang van de rug naar de laagte. Tussen de percelen zijn steilranden zichtbaar, die wijzen op afgraving of ophoging. Het straatniveau in het plangebied ligt tussen 9,5 en 9,8 m NAP. Ten noordoosten van het plangebied ligt het straatniveau op ongeveer 10,0 m NAP. Ten zuiden van het plangebied ligt het straatniveau lager, tussen 9,0 en 9,3 m NAP. Dit terrein is mogelijk afgegraven.

Op de bodemkaart ligt het plangebied in de bebouwde kom (figuur 16). Ten westen van de bebouwde kom, in het dekzandlandschap, zijn holt- en laarpodzolgronden aanwezig. Deze podzolgronden hebben een E-B-C-profiel. Bij laarpodzolgronden wordt dit profiel afgedekt door een 30 tot 50 cm dik antropogeen dek (A-horizont). Bij holtpodzolgronden is de A-horizont dunner dan die van een laarpodzolgrond. Tevens zijn bruine en zwarte enkeerdgronden aanwezig. Bij deze gronden is een minimaal 50 cm dikke A-horizont aanwezig, die ontstaan is door ophoging met plaggenmest.

40 m ten oosten van het plangebied, aan de Zutphensestraat is een archeologische inspectie uitgevoerd.⁹ De bodem bestaat hier uit een ophogingslaag van 70 cm dik uit de Nieuwe tijd (figuur 17). Hieronder is een (restant van een) plaggendek aanwezig. De dikte van het plaggendek varieert tussen 50 en 85 cm. Onder het plaggendek ligt een oude akkerlaag uit de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen. De schone ondergrond bestaat uit matig fijn dek- of duinzand. Dit pakket is vrij dun en in een aantal profielen is ook de top van de onderliggende pleistocene rivierafzettingen geraakt.

⁸ Rensink e.a. 2019

⁹ Van Rooij en Keunen 2012

30 tot 90 m ten (noord)westen van het plangebied is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd.¹⁰ Op deze locatie is de bodem grotendeels diep verstoord. In het noordoosten en noordwesten van het onderzochte gebied is de bodem deels intact en is een A-(AC-)C profiel of AB-C profiel aanwezig (figuur 18). Uit de boringen blijkt dat de top van de natuurlijke afzettingen tussen 70 en 175 cm -mv (882 en 779 cm NAP) ligt. Uit het navolgende proefsleuvenonderzoek blijkt dat de bodem bestaat uit een 60 tot 70 cm dikke ophogingslaag, gevolgd door een gevlekte laag die direct op de pleistocene daluitspoelingswaaierafzettingen ligt. De top van de natuurlijke afzettingen ligt tussen 100 en 150 cm -mv.

Tabel 1: Aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Omschrijving
Geologie (figuur 11 en 12)	Geologische overzichtskaart: ¹¹ • BX4: Dekzand en overige periglaciale afzettingen (Laagpakket van Wierden en Formatie van Bortel (ongedifferentieerd)) • Dekzand en overige periglaciale afzettingen (BX4) Zanddieptekaart: • Verstoord (bebouwd, zand-winning, vergraven) • omliggend gebied: Pleistoceen zand 0 – 1,0 m -mv.
Geomorfologie (figuur 13)	Geomorfologie 1:50.000: ¹² • Bebouwing
AHN (figuur 14 en 15)	Het straatniveau in het plangebied ligt tussen 9,5 en 9,8 m NAP.
Bodemkunde (figuur 16)	Bodemkunde 1:50.000: ¹³ • Bebouwing • Ten westen van bebouwde kom: ◦ Holtpodzolgronden; lemig fijn zand (Y23) ◦ Laarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (cHn21) ◦ Hoge bruine enkeerdgronden; lemig fijn zand (bEZ23) ◦ Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand (zEZ23)

¹⁰ De Jong 2023

¹¹ TNO-GDN 2021

¹² Maas e.a. 2021

¹³ Stichting voor Bodemkartering 1979

6 Historische situatie

Het dekzandlandschap kan bewoond zijn geweest vanaf het Laat-Paleolithicum.

Het plangebied ligt ongeveer 100 m ten noordwesten van de historische kern van Brummen. De eerste vermeldingen van Brummen dateren uit de 8^e tot 10^e eeuw.¹⁴ Mogelijk is de plaatsnaam afgeleid van *brim*, dat rand of oever betekent. Dit kan mogelijk verwijzen naar de ligging aan de rand van het IJsseldal.

De ligging van het plangebied kan al globaal bepaald worden op een kaart uit de 17e eeuw (figuur 19). De historische kern van Brummen is herkenbaar, evenals de huidige Zutphensestraat en Burgemeester de Wijslaan. Omdat de kaart figuratief is, komt de ligging van de wegen niet één op één over met de huidige situatie. Aan de noordkant van Brummen, rondom de Zutphensestraat staat een legerkamp afgebeeld. Het staat vermeld als het 'Quartier van Graeff Jan'. Dit is waarschijnlijk Jan VIII van Nassau-Siegen. Het legerkamp is gerelateerd aan een veldtocht in 1629, de 'inval van de Veluwe'. De veldtocht vond plaats tussen 21 juli en eind augustus van dat jaar. Het plangebied ligt vermoedelijk ter hoogte van dit legerkamp.

De globale landschappelijke inrichting aan het einde van de 18^e eeuw kan afgeleid worden uit de Hottinger kaart (figuur 20). Ter hoogte van het plangebied staan akkers gekarteerd. Ten noorden en zuidoosten van het plangebied liggen erven en de kern van Brummen. Het noordelijke erf heeft het toponiem Nieuw Kromhout. De ligging van de Zutphensestraat en Burgemeester de Wijslaan komt meer overeen met de huidige situatie.

Meer detail is beschikbaar op de kadastrale minuut uit het begin van de 19^e eeuw (figuur 21). Hieruit blijkt dat het plangebied in gebruik is als tuin. 10 m ten noordoosten van het plangebied liggen een huis en erf. Het erf ligt aan de Zutphensestraat. Het erf ten noorden hiervan, 45 m ten noorden van het plangebied, staat op de kadastrale minuut gekarteerd als 'Assenrade'. Dit erf of hof wordt voor het eerst genoemd in 1819.¹⁵ Direct ten westen van het plangebied liggen weilanden. Ten noordoosten van het plangebied en de Zutphensestraat liggen bouwlanden.

Het huis 10 m ten noordoosten van het plangebied wordt in 1860 her- of verbouwd. Het huidige herenhuis heet 'De Beelhorst'. Mogelijk was (een voorganger van) het pand onderdeel van 18^e eeuwse Nieuw Kromhout. Vanaf 1880 is het pand in gebruik als gemeentehuis.¹⁶ In de naastgelegen woning woonde in deze periode de gemeentesecretaris. Het plangebied ligt in de bijbehorende tuin (figuur 22). De tuin wordt in de jaren 80 van de 19^e eeuw opgedeeld, waarna ten oosten van het plangebied een woning wordt gebouwd (figuur 23). In 1895 wordt het perceel nog verder opgedeeld en wordt nog een pand ten oosten van het plangebied bebouwd (figuur 24 en 25).

De voorganger van de huidige school wordt rond 1906 gebouwd (figuur 6 en 26). Deze wordt in 1952 verbouwd. In 1986 wordt het schoolgebouw uitgebreid aan de noordoostkant (figuur 10, 28 en 29). Hierna vinden weinig tot geen veranderingen meer plaats.

¹⁴ Van der Sijs 2010

¹⁵ Tuijn

¹⁶ Broekhoven e.a. 2000

7 Mogelijke verstoringen

Ter hoogte van de bebouwing is de bodem tot ongeveer 108 cm -mv verstoord (figuur 7 en 8). Ter hoogte van de aanbouw uit 1986 is de bodem tot minimaal 85 cm -mv verstoord (figuur 10).

Langs de west-, noord- en ooststrand van het plangebied zijn hoogteverschillen tot maximaal 20 cm zichtbaar. Dit wijst op menselijk ingrijpen (ophoging, afgraving, egalisatie).

8 Archeologische en bouwhistorische waarden

Archeologische terreinen, vondstlocaties en onderzoeken staan weergegeven in figuur 30 en staan toegelicht in tabel 2. De belangrijkste bevindingen worden in de lopende tekst samengevat.

In het plangebied liggen geen archeologische waarnemingen en geen (delen van) archeologische terreinen. Het plangebied is niet eerder archeologisch onderzocht.

40 m ten oosten van het plangebied, aan de Zutphensestraat, is een archeologische inspectie uitgevoerd (zaak 2300434100).¹⁷ Onder nieuwtijdse ophogingslagen is het plaggendeek deels intact. Hieronder ligt een akkerlaag uit de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen. In de akkerlaag zijn nederzettingsresten vanaf de IJzertijd aanwezig. Ter hoogte van de Troelstralaan zijn mogelijk resten van een erf uit de Nieuwe tijd (17^e eeuw) aangetroffen. In het zuiden van het onderzochte gebied zijn de ophogingslagen gerelateerd aan de historische kern van Brummen. Daarnaast is mogelijk een laatmiddeleeuwse gracht van het Hof van Brummen aangetroffen. De top van het archeologische niveau ligt op 70 cm -mv (9,4 m NAP) en dieper.

30 tot 90 m ten (noord)westen van het plangebied is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd (zaak 5441607100).¹⁸ Uit de boringen blijkt dat de bodem op deze locatie gedeeltelijk intact is. Bij het onderzoek is een mogelijk handgevormd aardewerkfragment aangetroffen. Daarom is een vervolgonderzoek geadviseerd. Bij het navolgende proefsleuvenonderzoek (zaak 5469375100) zijn middeleeuwse sporen aangetroffen van een onbekende structuur. Tevens zijn fragmenten middeleeuws handgevormd aardewerk aangetroffen. Daarnaast zijn moderne verstoringen aanwezig.

200 m ten zuiden van het plangebied, aan het Marktpllein 1, is een archeologische begeleiding uitgevoerd (zaak 5491544100).¹⁹ Bij dit onderzoek zijn resten van een middeleeuwse gracht van het Hof te Brummen, evenals een 19^e of 20^e eeuwse kelder. De gracht is mogelijk behoudenswaardig.

Bij een archeologisch proefsleuvenonderzoek aan de Wethouder Giermanstraat, 220 m ten oosten van het plangebied, zijn akkerlagen, grondverbeteringssleuven, een greppel en kuil uit de Nieuwe tijd aangetroffen (zaak 5121113100).²⁰ Tevens zijn scherven handgevormd aardewerk uit Romeinse tijd of ouder aangetroffen. Deze scherven zijn afkomstig uit opgebracht grond. Hoewel deze niet direct wijzen op een vindplaats, wijzen ze wel vroege bewoning in de omgeving van Brummen.

In het plangebied zijn geen bekende militaire erfgoedwaarden aanwezig.²¹ Ongeveer 60 m ten westen en 130 m ten oosten van het plangebied zijn V1-bommen ingeslagen (figuur 31). Op een luchtfoto uit 1945 zijn geen militaire structuren of bomkraters zichtbaar (figuur 27).

17 Van Rooij en Keunen 2012

18 De Jong 2023

19 Zielman 2024

20 Hermesen 2021

21 Stichting RAAP 2017

Tabel 2: Archeologische terreinen, onderzoeken en vondstlocaties tot ongeveer 300 m van het plangebied.

Archeologische terreinen
Geen.
Onderzoeken met bijbehorende vondsten
2041007100: Zutphen, Archeologisch (nieuw, systematiek ABR volgend) Achtergrondinformatie en archeologische inventarisatie met betrekking tot de vervaardiging van een verwachtingskaart voor het Waardevolle Cultuurlandschap De Graafschap. Het onderzoek is afgemeld in 2015. In het huidige onderzoeksgebied bevinden zich geen vondstlocaties uit dit onderzoek. 2300434100: Brummen, Zutphensestraat – Cortenoeversesweg, inspectie De ontgraven delen werden geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische resten, grondsporen en structuren. Tijdens de veldinspectie zijn uit (bijna) alle profielen archeologische resten verzameld en zijn aanwijzingen voor de aanwezigheid van intacte archeologische vindplaatsen gevonden. De archeologische inspectie heeft aangetoond dat er voor het gehele plangebied een zeer hoge verwachting geldt voor het aantreffen van vondsten en spoorcomplexen vanaf de late Prehistorie tot en met de Middeleeuwen. Dit geldt niet alleen voor de historische kern maar zeker ook voor het omliggende gebied waar onder een intact plaggendek een laatprehistorisch akkerareaal met nederzettingenresten uit de pre-dorsfase van Brummen is aangetroffen. Tegen het huidige marktplein aan ligt waarschijnlijk een buitengracht van een belangrijk middeleeuws hof. Mogelijk heeft het huidige Marktplein onderdeel uitgemaakt van het (binnen) terrein van de Karolingische 'Villa Brimnum'. In het traject noordelijk van de historische dorpskern vanaf de Burgemeester Dekkerstraat kunnen in de top van de pleistocene afzettingen archeologische resten van nederzettingsterreinen vanaf de IJzertijd aanwezig zijn. Het vondstmateriaal bestaat vooral uit handgevormde scherven uit de IJzertijd/Romeinse tijd en handgevormde en gedraaide scherven uit de Merovingische/Karolingische periode, maar ook botmateriaal is nog goed bewaard aangetroffen. Buiten de historische kern in het noordelijke deel van het plangebied kunnen dicht aan het oppervlak archeologische resten van historische bebouwing uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd aanwezig zijn. Ter hoogte van de Troelstralaan is in de smalle sleuf een greppel aangetroffen met vondstmateriaal uit de 17e eeuw en veel vondstmateriaal uit hiermee samenhangende ophogingslagen. De aangetroffen resten duiden op de aanwezigheid van een erf uit de Nieuwe tijd dat mogelijk in verband staat met de historische panden en eventuele voorgangers rondom het Graaf van Limburg Stirumplein. Gezien de onderzoeksresultaten wordt geconcludeerd dat bij de uitvoering van eventuele toekomstige grondwerkzaamheden in en rond het plangebied er met zekerheid archeologische waarden zullen worden verstoord. Aanbevolen wordt om bij toekomstige bodemingrepen in de kern van Brummen (in de historische kern en in het gebied daar direct omheen) terdege en vooral tijdig rekening te houden met het aspect archeologie.²² 4032214100: Brummen, De Bongerd, booronderzoek De ondergrond van het gebied bestaat uit fluvioperiglaciale (smeltwater) afzettingen. Hierboven bevindt zich een pakket geroerde grond waarvan de dikte varieert van 0,4 m tot 1,05 m. Deze bestaat uit een oude akkerlaag of enkeerdgrond (plaggendek). De dikte van de laag varieert van 0,15 m in het zuiden tot 0,75 m in het noorden van het plangebied. Daarboven bevindt zich een 0,3 tot 0,6 m dikke bouwvoor of verstoorde laag. Er kunnen archeologische resten uit het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen aanwezig zijn, maar gezien de geplande ondiepe verstoringen wordt geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.²³ 4735377100: Brummen, Wethouder Giermanstraat, booronderzoek De bodem in het onderzochte gebied is grotendeels intact. Hoewel sprake is van een lastig te interpreteren bodemprofiel is het geheel geïnterpreteerd als een pakket pleistocene afzettingen dat wordt afgedekt met een kleilaag uit het laat pleistoceen (Laag van Wijchen). Deze kleilaag vormt een archeologisch niveau voor archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en mogelijk Mesolithicum. Dit geheel wordt afgedekt met een zandlaag dat wordt geïnterpreteerd als fluvio-eolische afzettingen. De top van dit pakket kan worden gezien als het potentiële sporenniveau en vondstniveau, doorlopend in de hierboven aanwezige afzettingen. Ook zijn er enkele archeologische indicatoren in de boringen aangetroffen die kunnen duiden op de aanwezigheid van een vindplaats. Op basis van onderhavig bureau- en veldonderzoek kan derhalve de middelmatige tot hoge verwachting voor het westelijk deel van het onderzochte gebied worden gehandhaafd. Gezien de bodemopbouw van het oostelijk deel overeenkomt met die van het westelijk deel, kan de lage verwachting van het oostelijk deel worden bijgesteld naar middelmatig tot hoog. Er is vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.²⁴ 4872380100: Brummen, Marktplein 3, bureauonderzoek Het bureauonderzoek toont aan dat er zich in het plangebied mogelijk archeologische waarden kunnen

22 Van Rooij en Keunen 2012

23 Van de Geer 2017

24 Boshoven en Witmer 2020

bevinden. Er geldt in zijn algemeenheid een hoge verwachting voor alle perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. In het bijzonder vanwege de ligging van het plangebied binnen de historische dorpskern van Brummen is de kans zeer groot op het voorkomen van middeleeuwse en nieuwetijdse archeologische resten. Indien diepe ingrepen gaan plaatsvinden, dan wordt een opgraving variant begeleiding geadviseerd.²⁵

4947135100: Brummen, Marktplaats 1, bureauonderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat er zich in het plangebied mogelijk archeologische waarden kunnen bevinden. Er geldt in zijn algemeenheid een hoge verwachting voor alle perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. In het bijzonder vanwege de ligging van het plangebied binnen de historische dorpskern van Brummen is de kans zeer groot op het voorkomen van middeleeuwse en nieuwetijdse archeologische resten. Indien diepe ingrepen gaan plaatsvinden, dan wordt een opgraving variant begeleiding geadviseerd.²⁶

5097163100: Brummen, plangebied Ambachtstraat 43, booronderzoek

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bovengrond in het plangebied tot minstens 80 cm -mv is verstoord. Conform de verwachting, is het dunne plaggendek dat in de omgeving is gekarteerd (30-50 cm dik) tijdens het booronderzoek niet aangetroffen. Onder de bodemverstoring is aan de noordzijde van het onderzochte gebied vermoedelijk een fluvioperiglaciale geulafzetting aangetroffen, waarvan de top is verstoord. In het resterende deel van het onderzochte gebied ligt de bodemverstoring direct op de C-horizont (dekzand). Wanneer we de dikte van de afgraving (50 cm, op basis van het AHN3) optellen met de bodemverstoring die in het booronderzoek is aangetroffen (80 cm onder huidig maaiveld), dan blijkt dat er een bodemverstoring van circa 130 cm in het gebied aanwezig is. Zodoende zijn er naar verwachting geen archeologisch relevante niveaus meer aanwezig. Vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.²⁷

5121113100: Brummen, Wethouder Giermanstraat, proefputten\proefsleuven

Verspreid over de proefsleuven zijn verschillende archeologische resten aangetroffen. Het gaat om akkerlagen, grondverbeteringssleuven, een greppel en een kuil uit de nieuwe tijd. Het vondstmateriaal dat in de proefsleuven is gevonden bestaat uit divers nederzettingsafval (hoofdzakelijk aardewerk, in mindere mate pijpen, bouwkeramiek, glas, natuursteen, slak en eenmaal bot en metaal) uit de periode van de volle middeleeuwen tot en met de late fase van de nieuwe tijd (hoofdzakelijk 17e/18e tot en met midden 20e eeuw). Dit materiaal is waarschijnlijk vooral als onderdeel van potstalmest en eventueel als inhoud van geleegde latrinekuilen of beerputten over het akkerland verspreid. Enkele scherven handgevormd aardewerk uit de prehistorie en de Romeinse tijd die waren opgenomen in de grond die in de 19e eeuw ten behoeve van grondverbetering van buiten het onderzoeksgebied is aangevoerd, zijn in algemene zin te relateren aan vroege bewoning in de bredere omgeving, vermoedelijk ergens binnen het gebied van de tegenwoordige bebouwde kom van Brummen. Het advies is vrijgave.²⁸

5153985100: Brummen, Engelenburgerlaan 1, bureauonderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat er zich in het plangebied mogelijk archeologische waarden kunnen bevinden. Er geldt in zijn algemeenheid een hoge verwachting voor alle perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. Wel hebben er binnen een groot deel van het plangebied gedurende het verloop van de 20e eeuw diverse bouwwerkzaamheden plaatsgevonden, wat geleid heeft tot het bestaande café, kegelhuis en zalencentrum. De verwachting is dat de oorspronkelijke bodemopbouw binnen in ieder geval het bebouwde van het plangebied al dermate verstoord/vergraven is, dat daarmee archeologische resten en/of sporen niet meer worden verwacht. Indien in de toekomst ontwikkelingen/bodemingrepen gaan plaatsvinden buiten het bebouwde deel van het plangebied (en dan juist binnen het parkeerterrein) is het advies om voorafgaand een aanvullend inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen te laten uitvoeren.²⁹

5441583100 en 5441607100: Brummen, Graaf van Limburg Stirumplein, bureauonderzoek en booronderzoek

De ondergrond op deze locatie bestaat uit een afwisseling van zand- en leemlagen. De bodem in het zuidwesten is diep verstoord tot in de C-horizont. In het noorden is de bodem deels intact en is een nog A-horizont aanwezig. In één boorprofiel ligt onder de A-horizont een zwak humeuze AB-horizont, waarin een fragment vermoedelijk handgevormd aardewerk is aangetroffen. Gezien het bodemprofiel (A- op C-horizont) hebben waarschijnlijk landbouwactiviteiten (ploegen) plaatsgevonden. Daarom worden geen archeologische resten uit het Paleo- en Mesolithicum verwacht. Daar waar de bodem deels intact is kunnen archeologische resten uit het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen in de top van de C-horizont aanwezig zijn. De top van de C-horizont ligt tussen 70 en 120 cm -mv (882 en 838 cm NAP). In de bovenliggende A-horizont kunnen mogelijk ook nog archeologische resten aanwezig zijn gerelateerd aan een 17e-eeuws legerkamp. Daar waar de intacte bodem verstoord gaat worden, wordt geadviseerd een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.³⁰

25 Ten Broeke 2020

26 Ten Broeke 2021

27 Witmer 2021

28 Hermsen 2021

29 Ten Broeke 2022

30 De Jong 2023

5466872100: Brummen, Ambachtstraat 38, bureauonderzoek

Het onderzoek is aangemeld in 2023. Het rapport is nog niet beschikbaar.

5469375100: Brummen, Graaf van Limburg Stirumplein, proefputten\proefsleuven

Het onderzoek is uitgevoerd in oktober 2023. Het rapport is nog niet beschikbaar. Volgens de eerste bevindingen worden de natuurlijke afzettingen afgedekt door een ophogingspakket. In twee werkputten zijn middeleeuwse sporen aangetroffen van een onbekende structuur. Tevens zijn fragmenten middeleeuws handgevormd aardewerk aangetroffen. De overige sporen bestaan uit moderne verstoringen.

5491544100: Brummen, Marktpllein 1, begeleiding

Bij grondboringen in het noordelijke deel van het onderzochte gebied zijn duidelijke aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een gracht in de ondergrond. Gezien voorgaand onderzoek kunnen deze gerelateerd worden aan de hof te Brummen. In het zuiden van het onderzochte gebied is een kelder gevonden die gezien de ligging op het kadastrale minuutplan te relateren is aan de 19^e en 20^e eeuwse bebouwing in het gebied. De waarnemingsmogelijkheden tijdens de sloopwerkzaamheden waren beperkt. Er zijn geen vondsten gedaan en is er geen leesbaar sporenvak aangelegd. Het is derhalve niet duidelijk of er sprake is van een behoudenswaardige vindplaats in het plangebied of niet. De resten van de gevonden kelder zijn voldoende onderzocht. De gracht maakt deel uit van een middeleeuwse vindplaats die als geheel waarschijnlijk behoudenswaardig is. De informatiewaarde van het deel van deze vindplaats dat binnen het onderzochte gebied ligt wordt echter gering geacht.³¹

Vondsten overig**1061915: Brummen, Huis Brunheim, Niet-archeologisch**

Op deze locatie zijn de volgende vondsten geregistreerd:

- 1 stuks, keramiek, weefgewicht, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg: Onduidelijk of gebakken en onduidelijk of weefgewicht
- Onbekend aantal, metaal, spijker, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg: Groot aantal
- Onbekend aantal, keramiek, kogelpot, Late Middeleeuwen B: Minstens vijf verschillende exemplaren; 13e - 14e eeuw ?
- Onbekend aantal, keramiek, roodbakend geglaazuurd aardewerk, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg: Waaronder Rijnlands (17e eeuw)
- Onbekend aantal, keramiek, steengoed - Siegburgs, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
- Onbekend aantal, keramiek, grijsbakend gedraaid aardewerk, Late Middeleeuwen B: Waaronder met steenring
- Onbekend aantal, metaal, paardentuig, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
- Onbekend aantal, glas, onbekend, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
- Onbekend aantal, keramiek, bouw materiaal, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg: Bouwfragmenten
- 1 stuks, steen, kogel, Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg: Afgeronde natuursteen (kogel ?)

1073220: Brummen, Kerkstraat, Niet-archeologisch

Op deze locatie zijn de volgende vondsten geregistreerd:

- Onbekend aantal, keramiek, pijp, Nieuwe Tijd Vroeg - Nieuwe Tijd Laat
- Onbekend aantal, keramiek, onbekend, Late Middeleeuwen A - Nieuwe Tijd Laat: Scherven "faience, grijsbakend, industrieel wit, pijp, pingsdorf, porselein, roodbakend, steengoed, witbakend."

De losse vondsten zijn gedaan in en op bevroren grond, rond en in een bouwput. De ondergrond bestaat uit zavel.

In het plangebied staan geen bekende (ondergrondse) bouwhistorische waarden geregistreerd.³² Het herenhuis aan de Zutphensestraat 23, direct ten noordoosten van het plangebied is een rijksmonument. Het huidige pand dateert uit 1860. Een voorganger van het pand dateert uit de 18^e eeuw of is mogelijk nog ouder.

³¹ Zielman 2024

³² Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017

9 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in het dekzandlandschap tussen de Oost-Veluwestuwwal en het IJsseldal. Het plangebied ligt op de overgang van een rug naar een laagte. In de top van het dekzand heeft zich mogelijk een podzolgrond gevormd, die afgedekt wordt door een plaggendeck van minimaal 30 cm dik.

Het dekzandlandschap kan bewoond zijn geweest vanaf het Laat-Paleolithicum. Op basis van onderzoeken uit de omgeving, waarbij plaggendecken en humeuze dekken aanwezig zijn, worden echter geen archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum verwacht. Het plangebied ligt ongeveer 100 m ten noordwesten van de historische kern van Brummen. De eerste vermeldingen van Brummen dateren uit de 8^e tot 10^e eeuw.

In de 17^e eeuw ligt ter hoogte van het plangebied mogelijk een legerkamp. Aan het begin van de 19^e eeuw ligt het plangebied in een tuin. De tuin hoort waarschijnlijk bij het herenhuis en voormalige gemeentehuis 'De Beelhorst', die 10 m ten noordoosten van het plangebied staat. Mogelijk dateert het erf van vóór 1800.

De tuin wordt in de jaren 80 van de 19^e eeuw opgedeeld. De voorganger van de huidige school wordt rond 1906 gebouwd. In 1986 wordt het schoolgebouw uitgebreid aan de noordoostkant. Hierna vinden weinig tot geen veranderingen meer plaats.

De verwachting wordt als volgt gespecificeerd:

1. *Datering*

In het plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

2. *Complextype*

Er moet rekening gehouden worden met archeologische resten uit de periode van landbouwsamenlevingen en staatssamenlevingen gerelateerd aan bewoning, economie, infrastructuur, rituelen en begravingen. In het plangebied kunnen archeologische resten aanwezig gerelateerd aan een legerkamp uit de 17^e eeuw.

3. *Omvang*

Archeologische resten gerelateerd aan bewoning uit de periode van de landbouwsamenlevingen kunnen worden beschouwd als vlakelementen met variabele omvang (klein tot groot). Sommige complextypen kunnen zich ook als puntelementen manifesteren (begravingen, depots) of als lijnelementen (wegen, watergangen, percelering).

4. *Diepteligging*

De top van het archeologische sporenniveau wordt verwacht onder een humeus dek van minimaal 30 cm dik. Archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd kunnen in het humeuze dek aanwezig zijn. Uit archeologisch onderzoek ten

westen en oosten van het plangebied ligt de top van het potentiële archeologische niveau dieper dan 70 cm -mv.³³ Mogelijk geldt dit ook voor het plangebied.

5. *Gaafheid en conservering (fysieke kwaliteit)*

Naar verwachting staat het grondwater (meer dan 200 cm) dieper dan het potentiële archeologische niveau. Dit betekent dat de conservering van organische artefacten waarschijnlijk slecht is.

Het gebied waar het legerkamp heeft gelegen, is mogelijk daarna regelmatig geploegd, ervan uitgaande dat het erna in gebruik is geweest als landbouwgrond of moestuin. Hierbij is de kans groot dat eventuele sporen van het kamp omgewerkt zijn. Indien het landgebruik al vanaf de 17^e eeuw tuin is, dan kan de verstoring beperkt zijn.

Over de gaafheid en conservering van eventuele sporen en artefacten zijn niet meer gegevens bekend.

6. *Locatie*

In het hele plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn, al is de kans op archeologische resten ter hoogte van de bebouwing aanzienlijk kleiner door bodemverstoringen.

7. *Uiterlijke kenmerken (prospectiekenmerken):*

Uiterlijke kenmerken: Archeologische resten uit landbouwsamenlevingen kunnen bestaan uit sporen in de natuurlijke ondergrond zoals resten van beer- en/of waterputten of afvalkuilen, paalsporen en greppels. Daarnaast kunnen fragmenten aardewerk (urnen), crematieresten en inhumaties aanwezig zijn. Fragmenten hiervan kunnen door ploegwerkzaamheden ook in de bouwvoor of (als deze aanwezig is) bouwlanddek aanwezig zijn. Archeologische resten van staatssamenlevingen hebben vergelijkbare uiterlijke kenmerken, daarnaast moet (rekening gehouden worden met resten van steenbouw (fragmenten baksteen, uitbraaksleuven, metselwerk).

Prospectiekenmerken: Archeologische resten kenmerken zich door een sporenniveau.

8. *Mogelijke verstoringen*

Ter hoogte van de bebouwing is de bodem tot ongeveer 108 cm -mv verstoord (onderkant fundering). Ter hoogte van de aanbouw uit 1986 is de bodem tot minimaal 85 cm -mv verstoord.

Langs de west-, noord- en oostrand van het plangebied zijn hoogteverschillen tot maximaal 20 cm zichtbaar. Dit wijst op menselijk ingrijpen (ophoging, afgraving, egalisatie).

³³ De Jong 2023; Van Rooij en Keunen 2012

de conclusie

10 Conclusie

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

In het plangebied wordt een appartementencomplex gebouwd. De omvang en ligging van de nieuwbouw zijn nog niet bekend.

2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied ligt in het dekzandlandschap tussen de Oost-Veluwestuwwal en het IJsseldal, op de overgang van een rug in het oosten naar een laagte in het westen. In de top van het dekzand heeft zich mogelijk een podzolgrond gevormd, die afgedekt wordt door een plaggendeck van minimaal 30 cm dik.

3. *Is sprake van bekende bodemverstoringen?*

Ter hoogte van de bebouwing is de bodem tot ongeveer 108 cm -mv verstoord. Ter hoogte van de aanbouw uit 1986 is de bodem tot minimaal 85 cm -mv verstoord.

Langs de west-, noord- en oostrand van het plangebied zijn hoogteverschillen tot maximaal 20 cm zichtbaar. Dit wijst op menselijk ingrijpen (ophoging, afgraving, egalisatie).

4. *Wat is de historische ontwikkeling van het plangebied?*

Het dekzandlandschap kan bewoond zijn geweest vanaf het Laat-Paleolithicum. Het plangebied ligt nabij de historische kern van Brummen. De eerste vermeldingen van Brummen dateren uit de 8^e tot 10^e eeuw. In de 17^e eeuw ligt ter hoogte van het plangebied mogelijk een legerkamp. Aan het begin van de 19^e eeuw ligt het plangebied in een tuin. De voorganger van de huidige school wordt rond 1906 gebouwd. Het pand wordt in 1952 verbouwd. In 1986 wordt het schoolgebouw uitgebreid aan de noordoostkant. Hierna vinden weinig tot geen veranderingen meer plaats.

5. *Is sprake van bekende archeologische waarden (zoals AMK terreinen, vondstlocaties, historische kernen) in het plangebied en directe omgeving, en zo ja welke?*

40 m ten oosten van het plangebied zijn nederzittingsresten uit de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen aangetroffen. 30 m ten noordwesten van het plangebied zijn middeleeuwse sporen en vondsten aangetroffen.

6. *Kunnen archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn? Zo ja, wat is daarvan op hoofdlijnen de omvang, ligging, aard en datering?*

In het plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd, gerelateerd aan bewoning, economie, infrastructuur, rituelen en begravingen. Tevens kunnen archeologische resten aanwezig gerelateerd aan een legerkamp uit de 17^e eeuw. Vanwege de aanleg van funderingen die vermoedelijk tot onder het potentiële archeologische sporenniveau reiken, worden onder de huidige bebouwing geen archeologische resten verwacht.

7. *Worden deze archeologische resten verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

De geplande ingrepen zijn nog niet bekend. Ter hoogte van de bebouwing is het archeologische niveau waarschijnlijk verstoord. Buiten de bestaande bebouwing kunnen archeologische resten aanwezig zijn. De exacte diepteligging van het potentiële archeologische niveau is niet bekend. Uitgaande van nabijgelegen onderzoeken ligt de top van het archeologische sporenniveau op ongeveer 70 cm -mv. Een ondiepere ligging kan niet uitgesloten worden.

8. *Welke vervolgstap(pen) kunnen worden genomen om rekening te houden met (mogelijke) archeologische resten?*

Aanbevolen wordt om nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is, indien graafwerkzaamheden buiten de bestaande bebouwing voorzien zijn.

9. *Indien vervolgonderzoek wordt geadviseerd: Welke methode(n), techniek(en) en strategie(ën) van Inventariserend veldonderzoek zijn hiervoor geschikt?*

De meest geschikte wijze voor het nader bepalen van aard en intactheid van het bodemprofiel is het uitvoeren van een verkennend archeologisch booronderzoek.

11 Advies

In het plangebied kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. De exacte diepteligging van het potentiële archeologische niveau is niet bekend. Naar verwachting is het archeologische niveau ter hoogte van de bestaande bebouwing verstoord. Omdat de geplande ingrepen nog niet bekend zijn, kan niet uitgesloten worden dat archeologische resten verstoord gaan worden. Bureau voor Archeologie adviseert om een verkennend booronderzoek uit te voeren, indien graafwerkzaamheden buiten de bestaande bebouwing voorzien zijn, om nader te bepalen wat de aard en intactheid van het bodemprofiel is.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Brummen.

11.1 Status en inhoudelijke afstemming bevoegde overheid

De eerste versie dit rapport van 26 september 2024 is door de archeologisch deskundige van de gemeente beoordeeld.³⁴ De opmerkingen zijn verwerkt in onderhavige versie van het rapport. De gemeente onderschrijft het advies.

³⁴ Pape-Luijten 2024

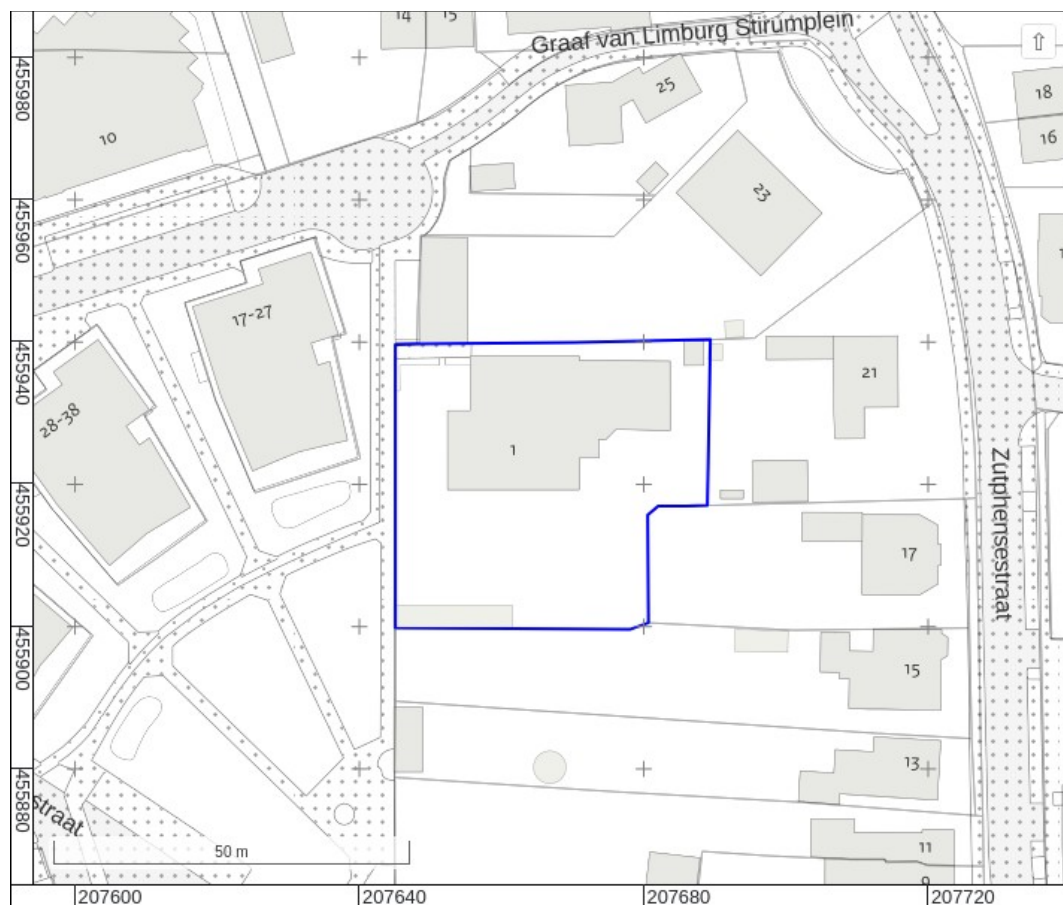
12 Literatuur

- Actueel Hoogtebestand Nederland. 2023. 'AHN4'.
<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>.
- van Berckenrode, C. F. 1634. '*Den Ysel-stroom van Arnhem tot beneden Deventer met een gedeelte van de Veluwe : nieuwe perfecte kaarte van d'Yselstroom met een gedeelte van De Veluwe...31 juli 1629*'.
<https://permalink.geldersarchief.nl/3E61E191B18841CA80C159EE011E80EC>.
- Boshoven, E. H. en E. M. Witmer. 2020. '*Plangebied Wethouder Giermanstraat te Brummen*'. RAAP Rapport 4162. Brummen: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- ten Broeke, E. M. 2020. '*Archeologisch bureauonderzoek Marktpluin 3 te Brummen in de gemeente Brummen*'. Econsultancy-rapport 12832.002. Econsultancy BV.
- . 2021. '*Archeologisch bureauonderzoek Marktpluin 1 te Brummen in de gemeente Brummen*'. Econsultancy-rapport 15011.001. Econsultancy BV.
- . 2022. '*Eindrapportage archeologisch bureauonderzoek Engelenburgerlaan 1 te Brummen*'. Econsultancy-rapport 17498.002. Econsultancy BV.
- Broekhoven, S., C. Kolman, B. Olde Meierink, R. Stenvert en M. Tenten. 2000. '*Monumenten in Nederland, Gelderland. Brummen*'.
https://www.dbnl.org/tekst/sten009monu05_01/sten009monu05_01_0045.php.
- Bureau van de Militaire Verkenningen. 1850. '*Topografisch Militaire Kaart - nettekeningen veldminuten*'. Bureau Militaire Verkenningen. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/594e77ec-e2d0-4e4c-a993-0d77f8dcb021>.
- Cohen, K. M., E. Stouthamer, W. Z. Hoek, H. J. A. Berendsen en H. F. J. Kempen. 2009. '*Zand in banen: zanddiepte-kaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de provincies Gelderland en Overijssel*'. Utrecht; Arnhem: Universiteit Utrecht] ; Provincie Gelderland].
- Data Archiving and Networked Services (DANS). '*Data Station Archaeology*'. DANS Data Station Archaeology. <https://dans.knaw.nl/nl/data-stations/archaeology/>.
- Erfgoed Centrum Zutphen. 2024. '*E-loket Vergunningdossiers Erfgoed Centrum Zutphen*'.
<https://vergunningdossiers.erfgoedcentrumzutphen.nl/>.
- van de Geer, P. 2017. '*Bureau- en verkennend booronderzoek Brummen - De Bongerd*'. Archol-rapport 355. Archeologisch Onderzoek Leiden BV.
- Gelders Ondergrond Overleg en REASeuro. 2022. '*Gelderse verwachtingskaart ontplofbare oorlogsresten*'.
<https://reas.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=901387442b96447ea833dd223770c62d>.
- gemeente Brummen. 2014. '*Beleidsnota Archeologie Gemeente Brummen*'. Gemeente Brummen.
- Hermesen, I. C. G. 2021. '*Plangebied Wethouder Giermanstraat te Brummen, gemeente Brummen; archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek*'. RAAP rapport 5501. RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- 'HISGIS Gelderland'. 2019. <https://hisgis.nl/projecten/gelderland/>.
- de Jong, C. 2023. '*Graaf van Limburg Stirumplein, Brummen, gemeente Brummen: bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase*'. Bureau voor Archeologie Rapport 1357. Brummen: Bureau voor Archeologie.
- Kadaster. '*Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) - gedetailleerde grootchalige basiskaart*'.
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/2891cc29-0a79-46d1-8649-287046d621c7>.

- . 'Bonnebladen'.
<http://www.kadaster.nl/web/artikel/producten/Bonnebladen.htm>.
- Nationaal Georegister. 'Luchtfoto Beeldmateriaal RGB 25cm en 8cm WMTS'.
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/c82a783a-9a58-4761-a809-b4c5d90dcd35>.
- Onbekend. 1916. *Schoolfoto t.g.v. het 10-jarig bestaan van de Christelijke School*. 2065 Fotocollectie Brummen. Regionaal Archief Zutphen.
<https://erfgoedcentrumzutphen.nl/onderzoeken/beeldbank/detail/0d3f7d0b-f1a9-890a-840e-b9b0cd9375c2/media/f1967290-05c9-ae80-ebd4-24745a209afd>.
- Pape-Luijten, H. G. 2019. 'Handreiking archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek gemeente Brummen, Epe, Lochem en Voorst'.
- . 2024. 'Selectiebesluit gemeente Brummen, Graaf van Limburg Stirumplein 1'. Gemeente Brummen.
- PDOK. 'BRT Achtergrondkaart'. Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK).
<https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/6d23a02b-5a8a-447e-a481-ddb2a085c1fa>.
- Provincie Gelderland. 2022. 'Omgevingsrapportage Provincie Gelderland'.
<https:// gelderland.omgevingsrapportage.nl/>.
- RAF. 1940. 'Wageningen UR GeoPortal: RAF aerial photographs'. 1945.
<http://library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf>.
- Rensink, E., H. J. T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, D. Jansen en B. I. Smit. 2019. 'Archeologische Landschappenkaart van Nederland, versie 3.0'. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2017. 'Rijksmonumentenregister'.
 Cultureelerfgoed.nl. <https://cultureelerfgoed.nl/monumentenregister>.
- . 2021. 'Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed'.
<https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- van Rooij, T. P. en L. J. Keunen. 2012. 'Zutphensestraat-Cortenoeverseweg, gemeente Brummen; archeologische inspectie'. RAAP notitie 4079. RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- van der Sijs, N. 2010. 'Etymologiebank'. <http://www.etymologiebank.nl>.
- SIKB. 2022. 'BRL 4000: Beoordelingsrichtlijn Archeologie, versie 4.2'. SIKB.
https://sikb.nl/doc/archeo/BRL%20SIKB%204000%20Archeologie%204_2.pdf.
- Sprong, J. 2021. 'Nota Bodembeheer voor de gemeenten Epe, Apeldoorn, Voorst, Brummen, Zutphen en Lochem'. SOB005100.RAP003. Lievense Milieu B.V.
- Stichting RAAP. 2017. 'Indicatieve Kaart Militaire Waarden (IKME)'.
<https://www.ikme.nl/>.
- Stichting voor Bodemkartering. 1979. 'Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000 : toelichting bij de kaartbladen 33 West Apeldoorn en 33 Oost Apeldoorn'. Wageningen: Stichting voor Bodemkartering. <http://edepot.wur.nl/117788>.
- TNO-GDN. 2021. 'Geologische kaart van het koninkrijk der Nederlanden'. TNO - Geologische Dienst Nederland.
- Topografische Dienst. 'Topografische kaarten 1927-1995'. Emmen: Staat der Nederlanden.
- 'Topotijdreis'. <http://www.topotijdreis.nl/>.
- Tuijn, M. 'Huis Assenrade in Brummen'. <https://mijngelderland.nl/inhoud/verhalen/huis-assenrade>.
- Versfelt, H. J. 2003. 'De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland, 1773-1794'. Groningen: Heveskes.
- Wageningen Environmental Research. 2023. 'BRO - Geomorfologische Kaart (GMM)'.
<https://nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/dut/catalog.search#/metadata/459231d0-7379-4f26-a444-7616e1d888f0>.

- Witmer, E. M. 2021. '*Plangebied Ambachtstraat 43 te Brummen, gemeente Brummen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)*'. RAAP-rapprt 5318. RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- Zielman, G. 2024. '*Plangebied Marktpluin 1 te Brummen, gemeente Brummen*'. RAAP Rapport 6946. Brummen: RAAP Archeologisch Adviesbureau.

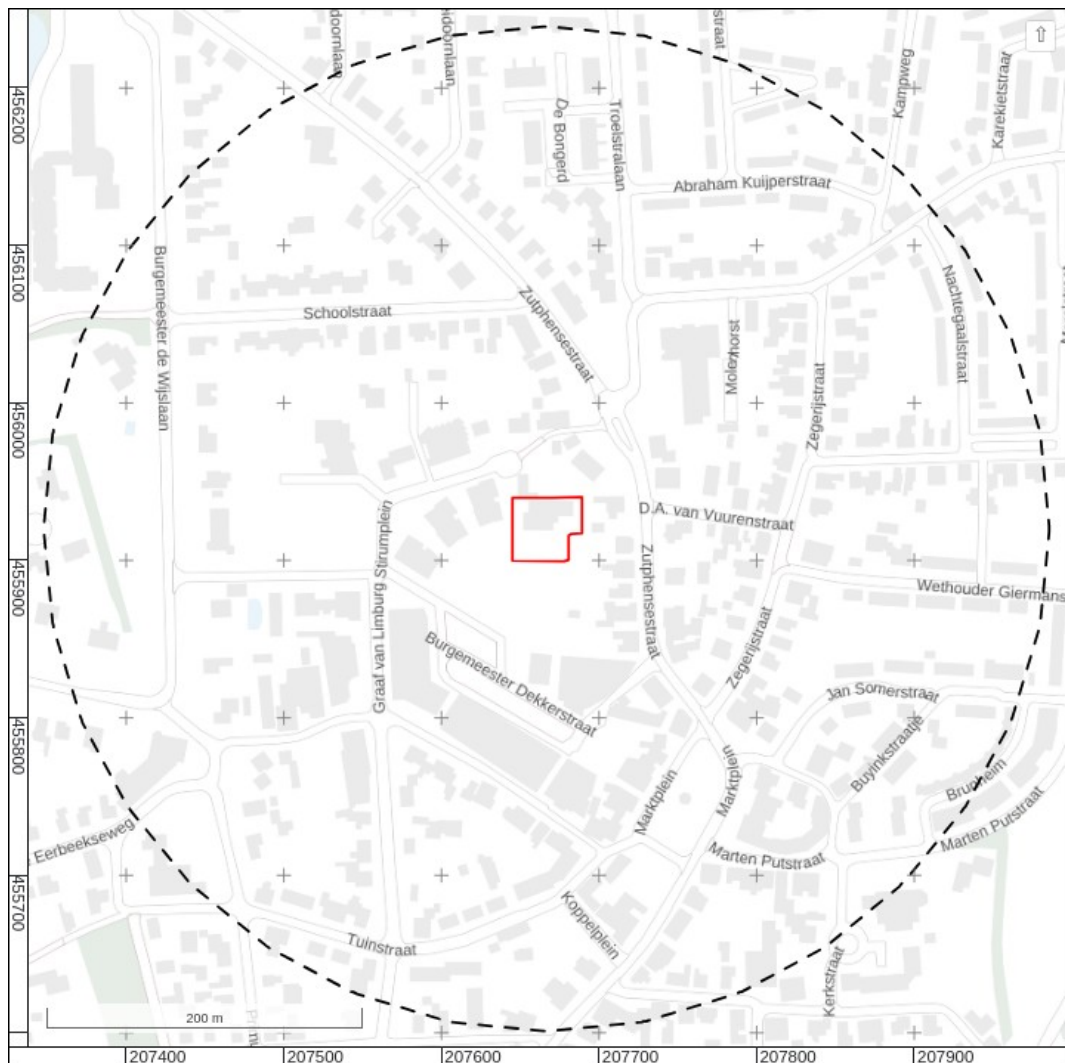
Figuren

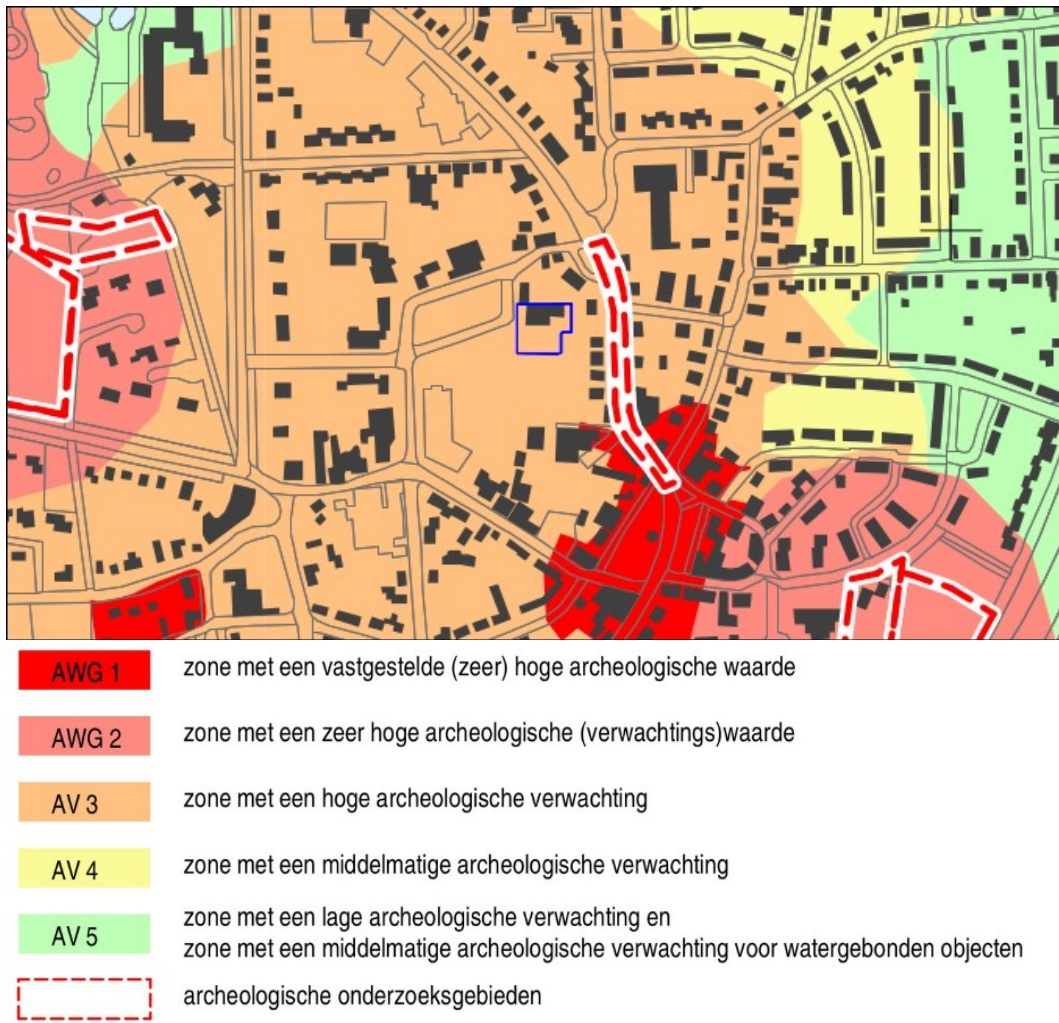
Figuur 2: Ligging van het plangebied (Kadaster).

Figuur 3: Luchtfoto actueel (Nationaal Georegister).

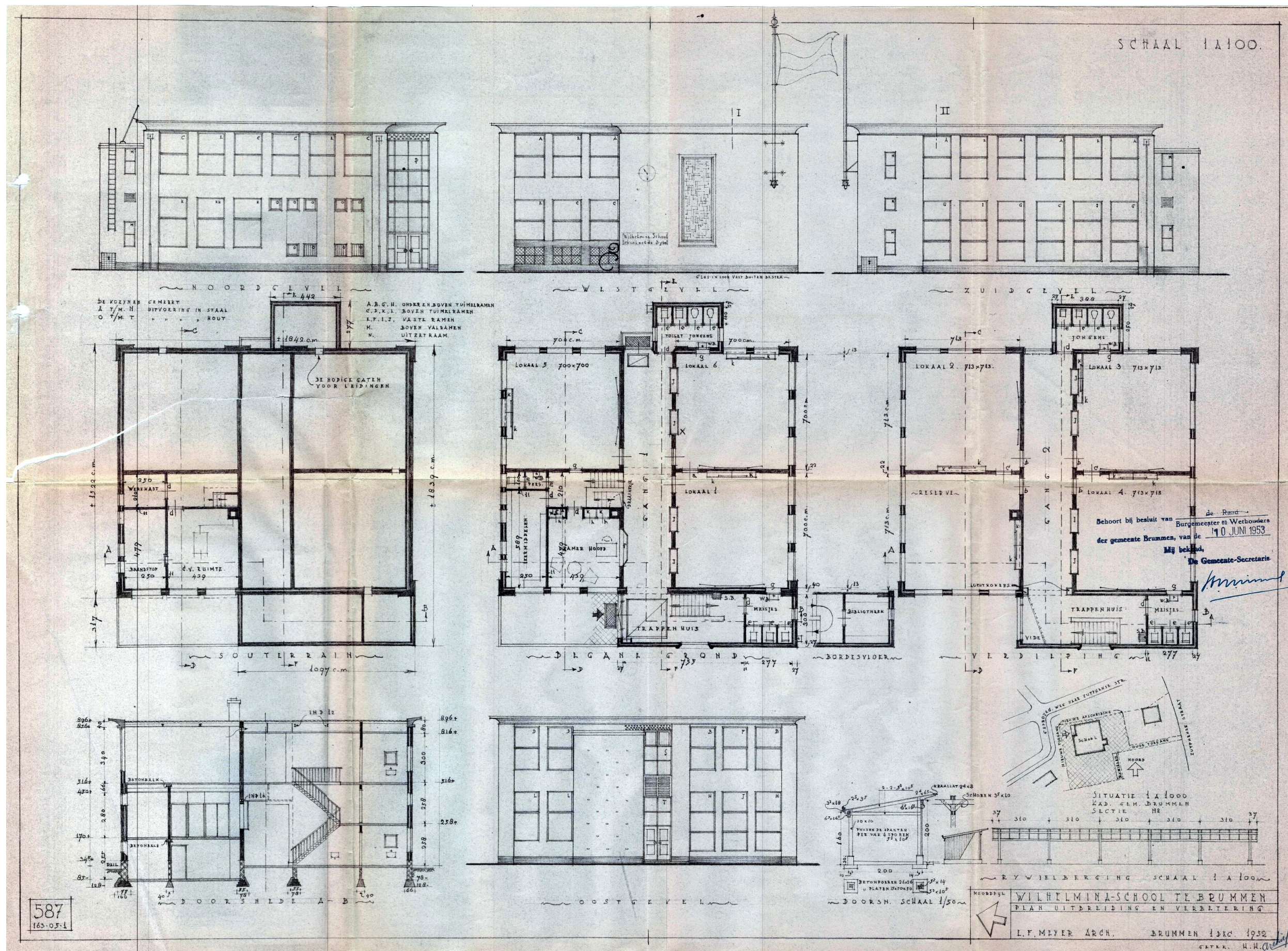
Figuur 4: Plangebied (rode lijn) en onderzoeksgebied (zwarte onderbroken lijn; PDOK).

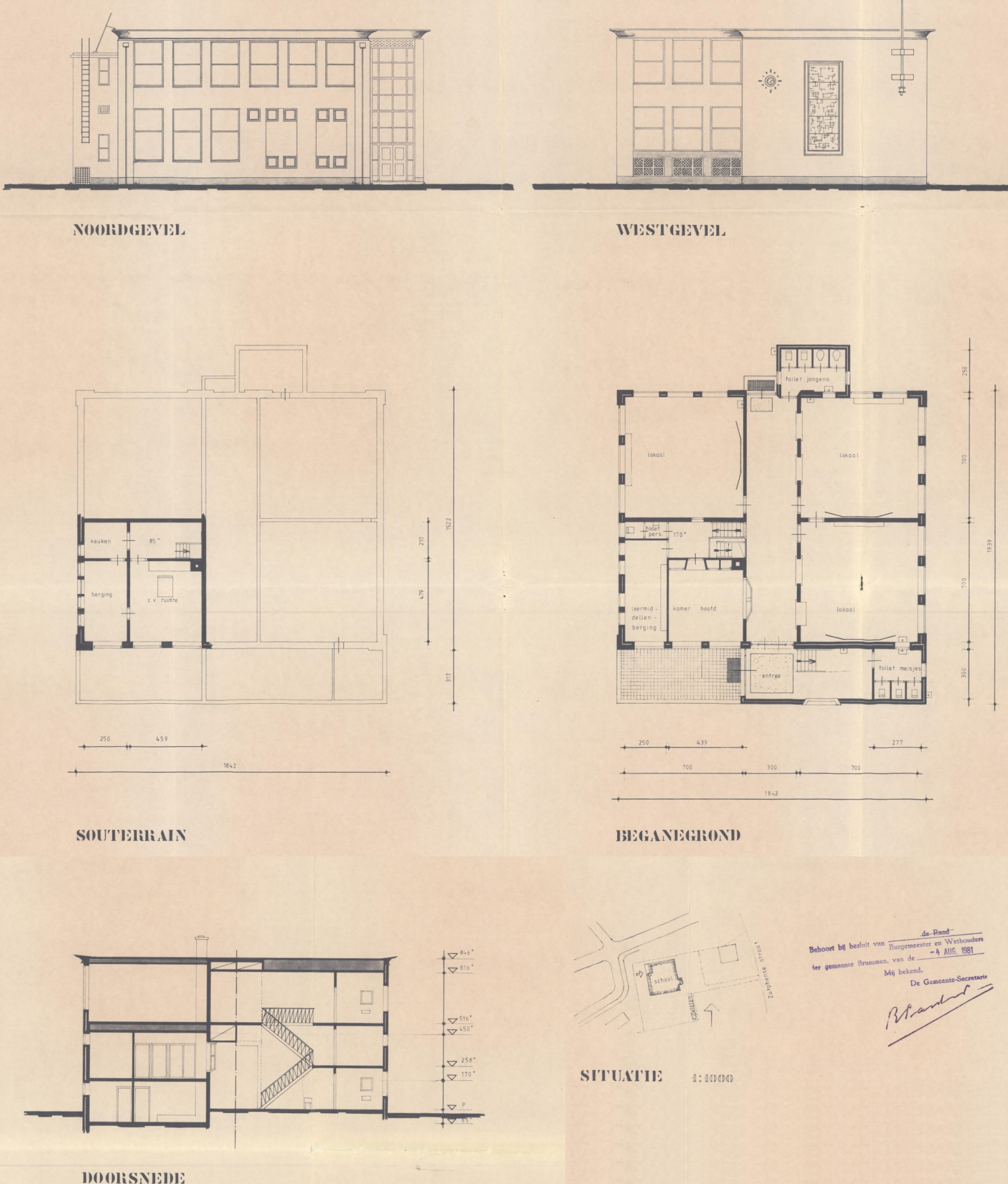
Figuur 5: Archeologische beleidskaart van de gemeente Brummen (Gemeente Brummen 2014).

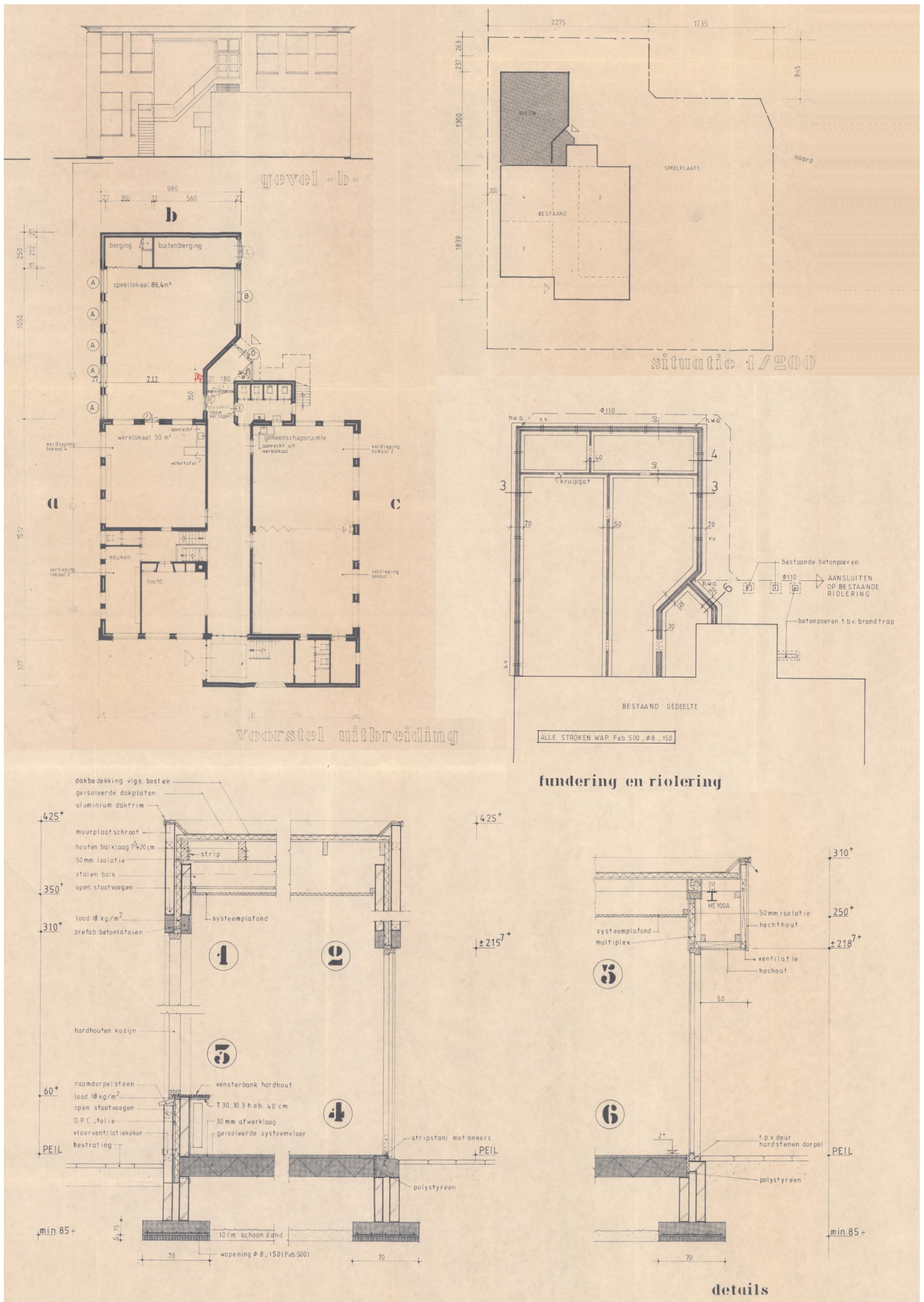
Figuur 6: Foto van het oude schoolgebouw in 1916 (Onbekend 1916).

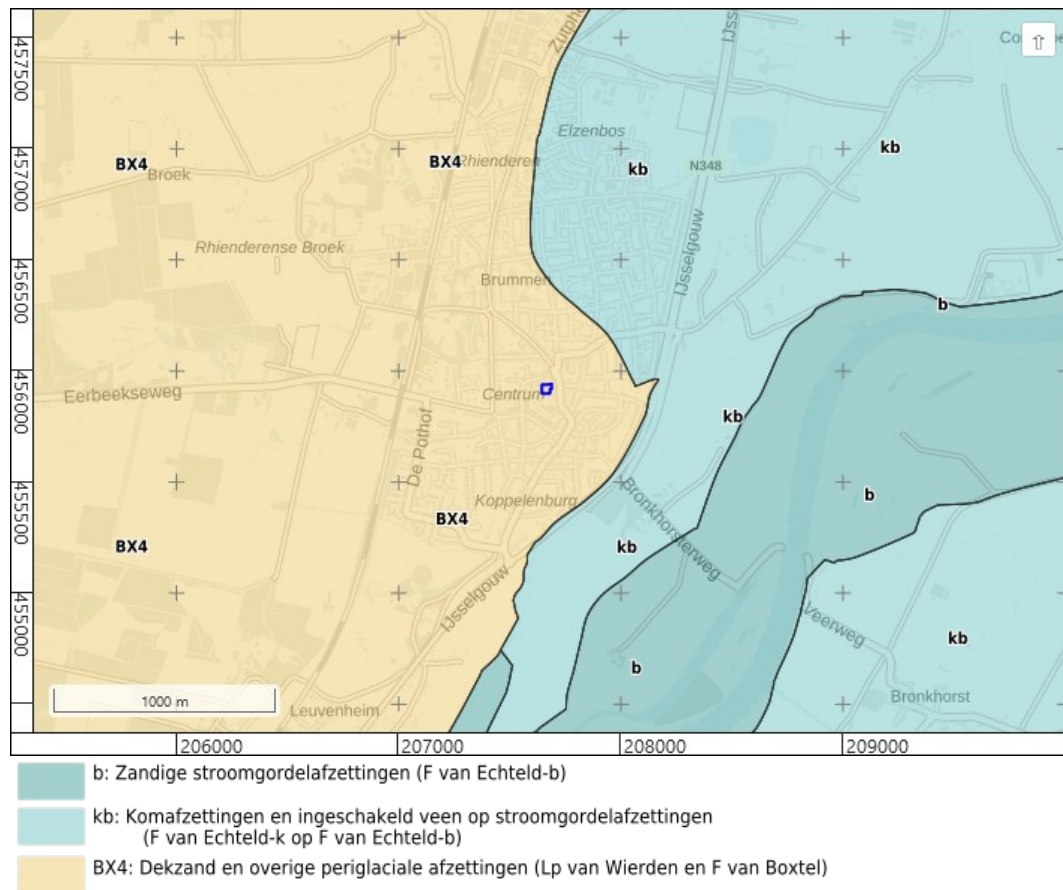
Figuur 8: Bouwtekening van de uitbreiding en verbetering van de Wilhelminaschool, situatie na 1952 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).

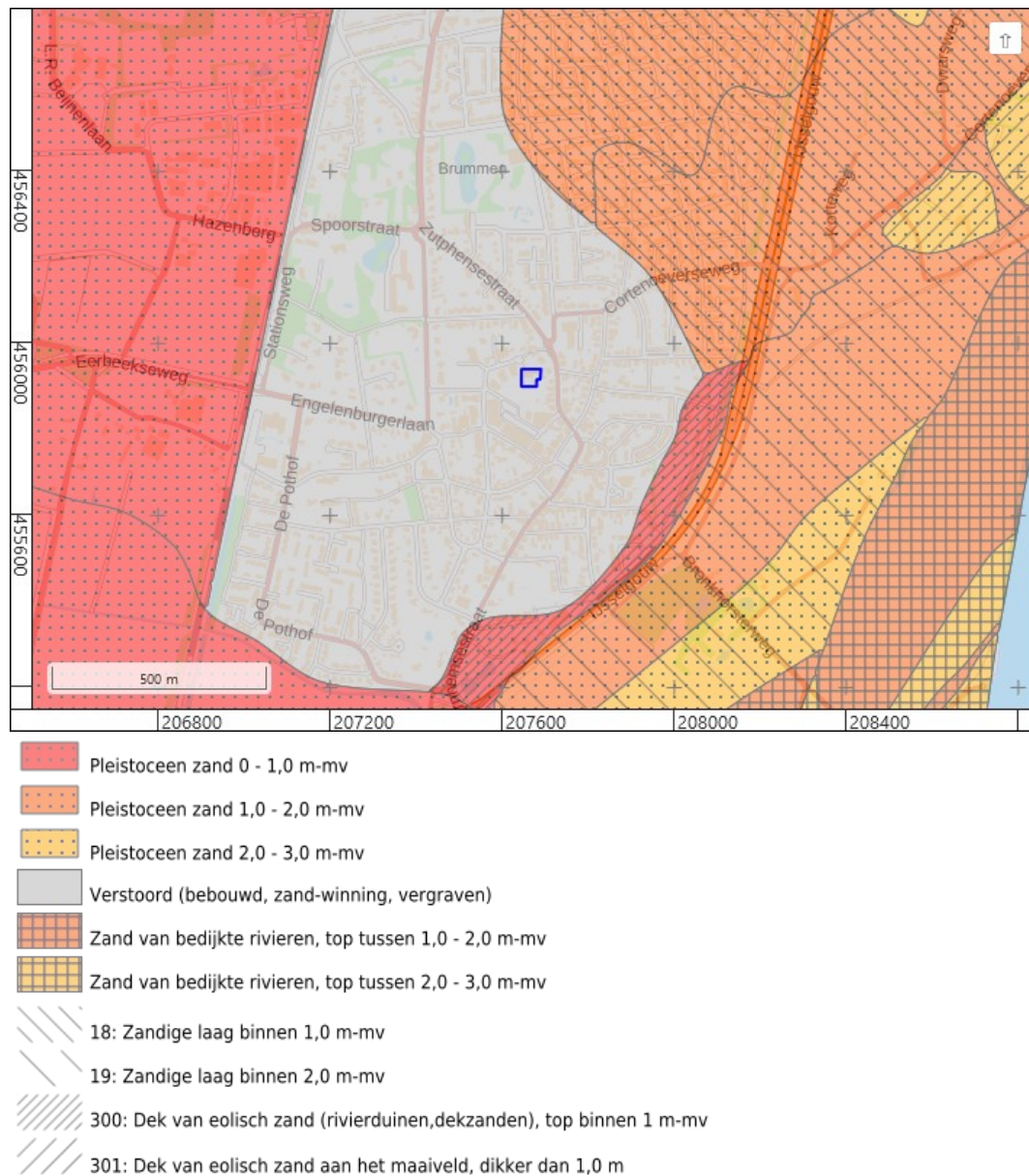
Figuur 9: Bouwtekening van een verbouwing uit 1981 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).

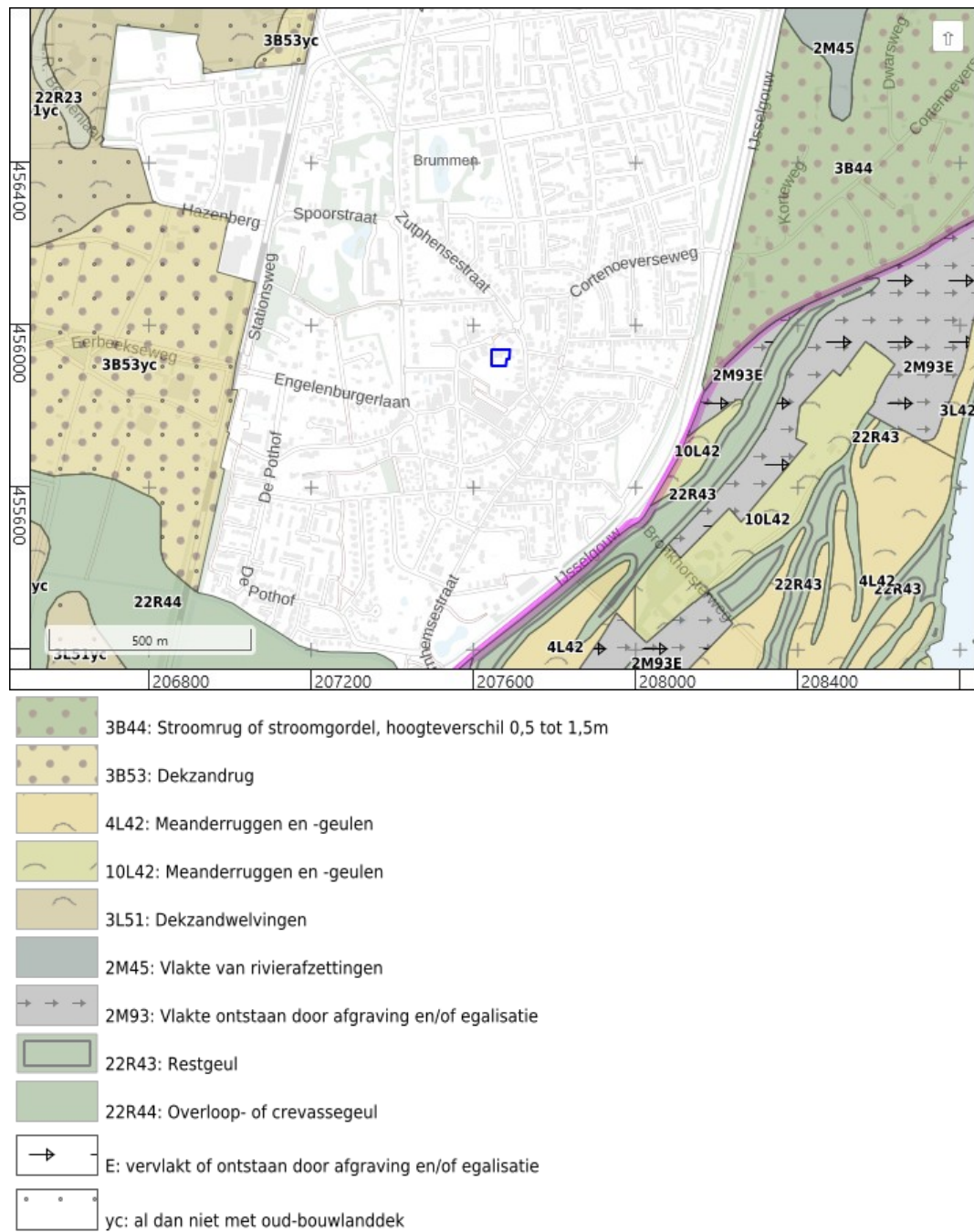
Figuur 10: Bouwtekeningen van een aanbouw uit 1986 (Erfgoed Centrum Zutphen 2024).

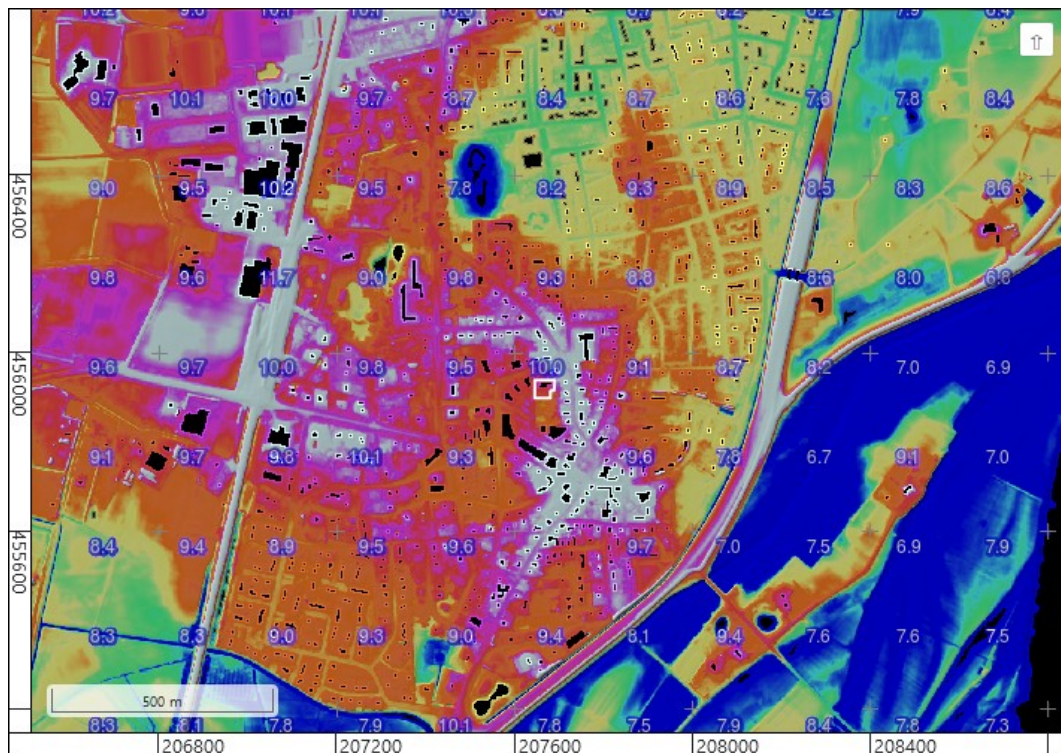
Figuur 11: Geologische overzichtskaart 2021 (TNO-GDN 2021).

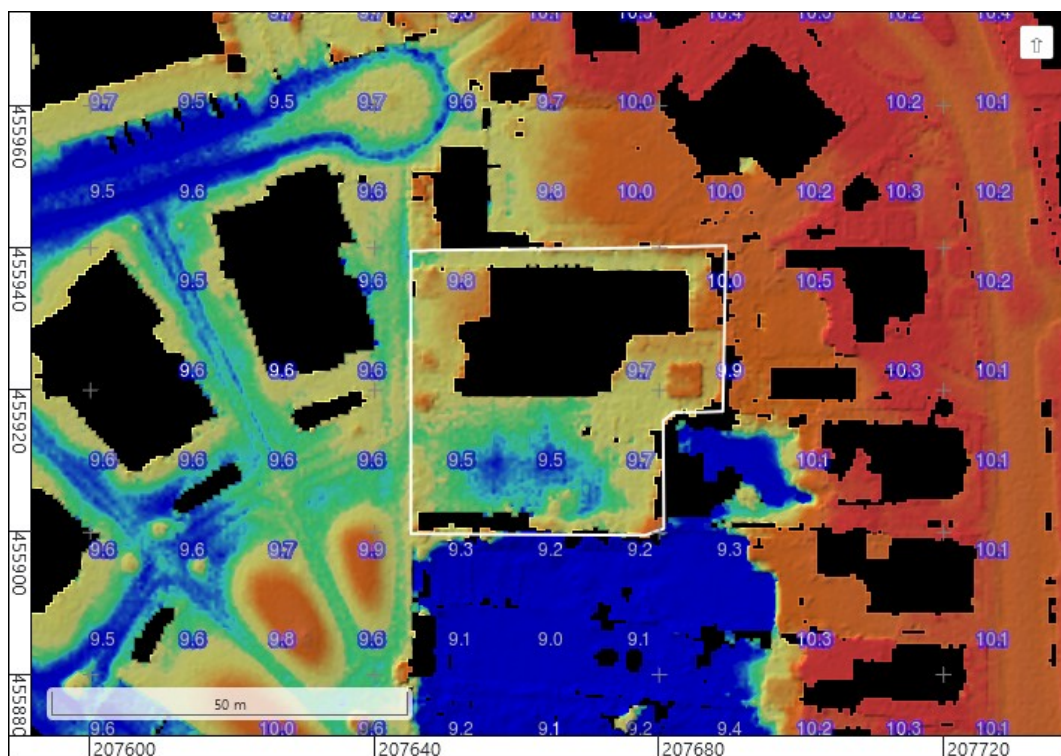
Figuur 12: Zanddieptekaart provincie Gelderland (Cohen e.a. 2009).

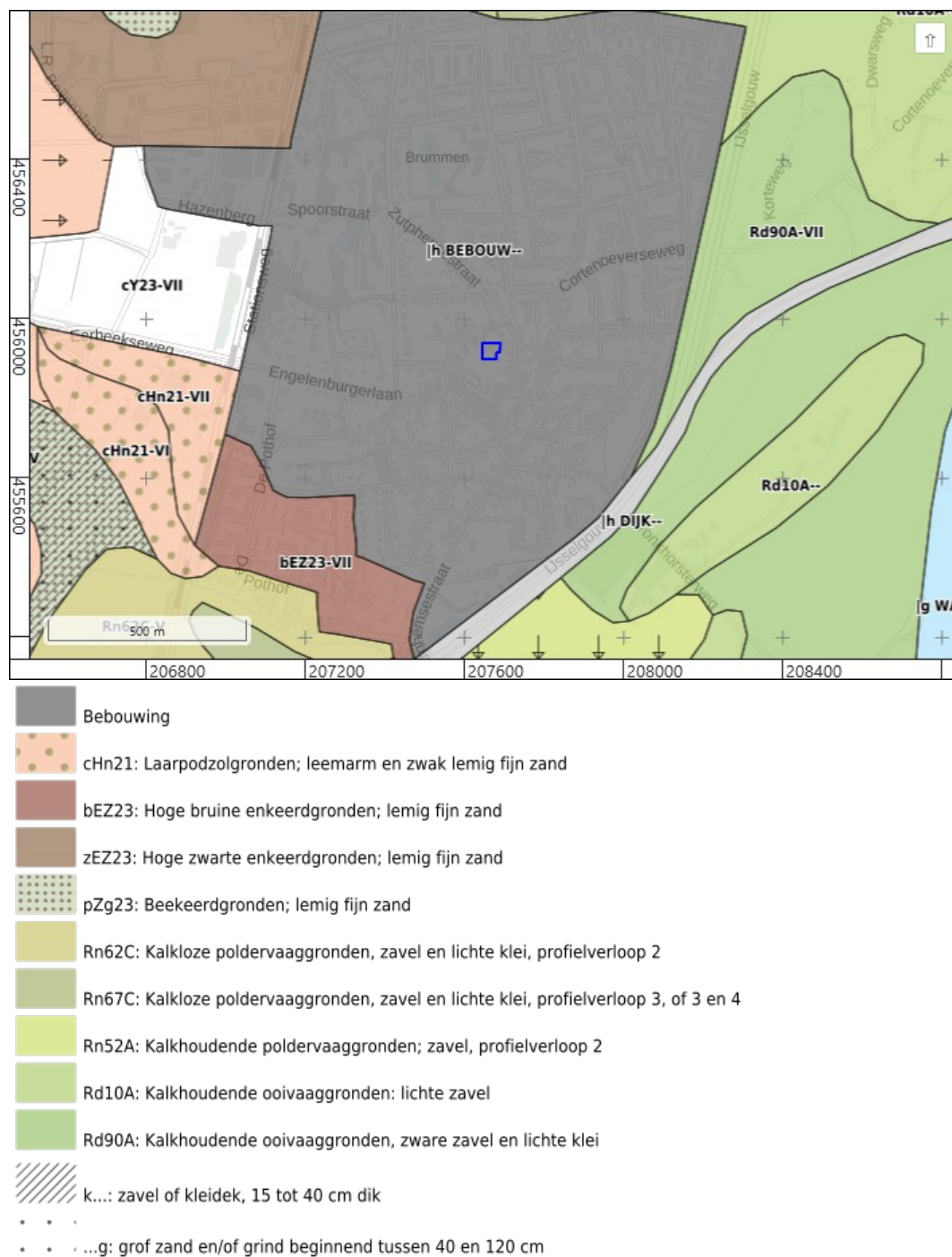
Figuur 13: Geomorfologische kaart uit 2023 (Wageningen Environmental Research 2023).

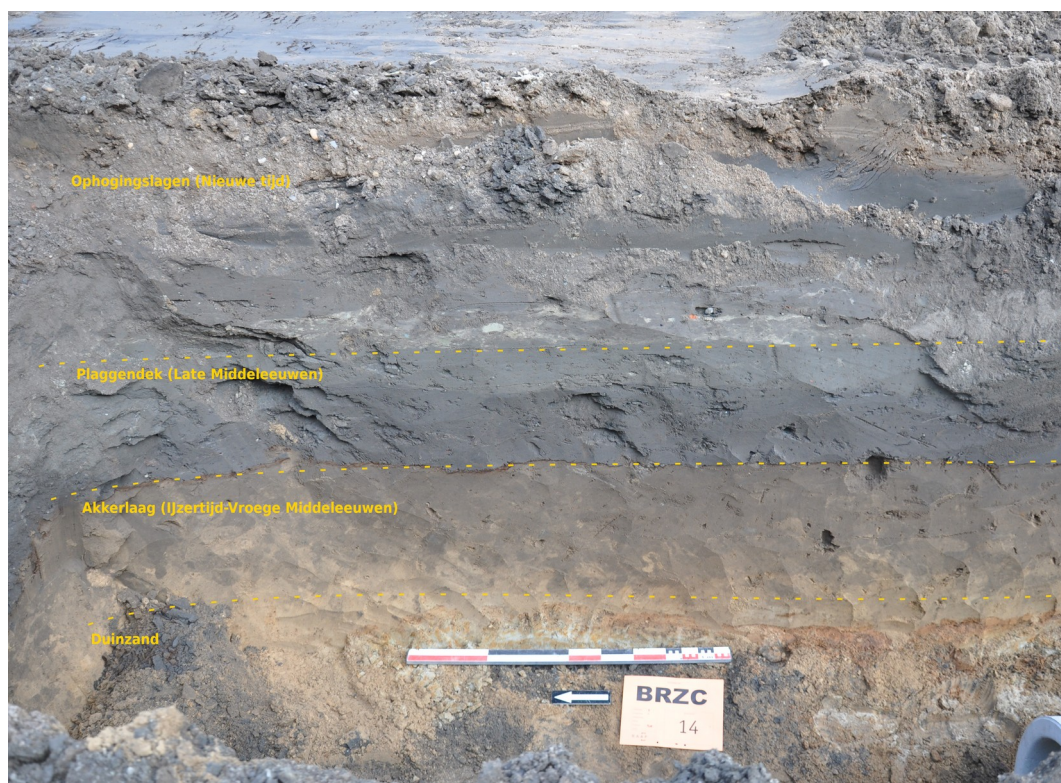
Figuur 14: Hoogte-reliëfkaart (Actueel Hoogtebestand Nederland 2023).
Hoogtewaarden in meters ten opzichte van NAP.

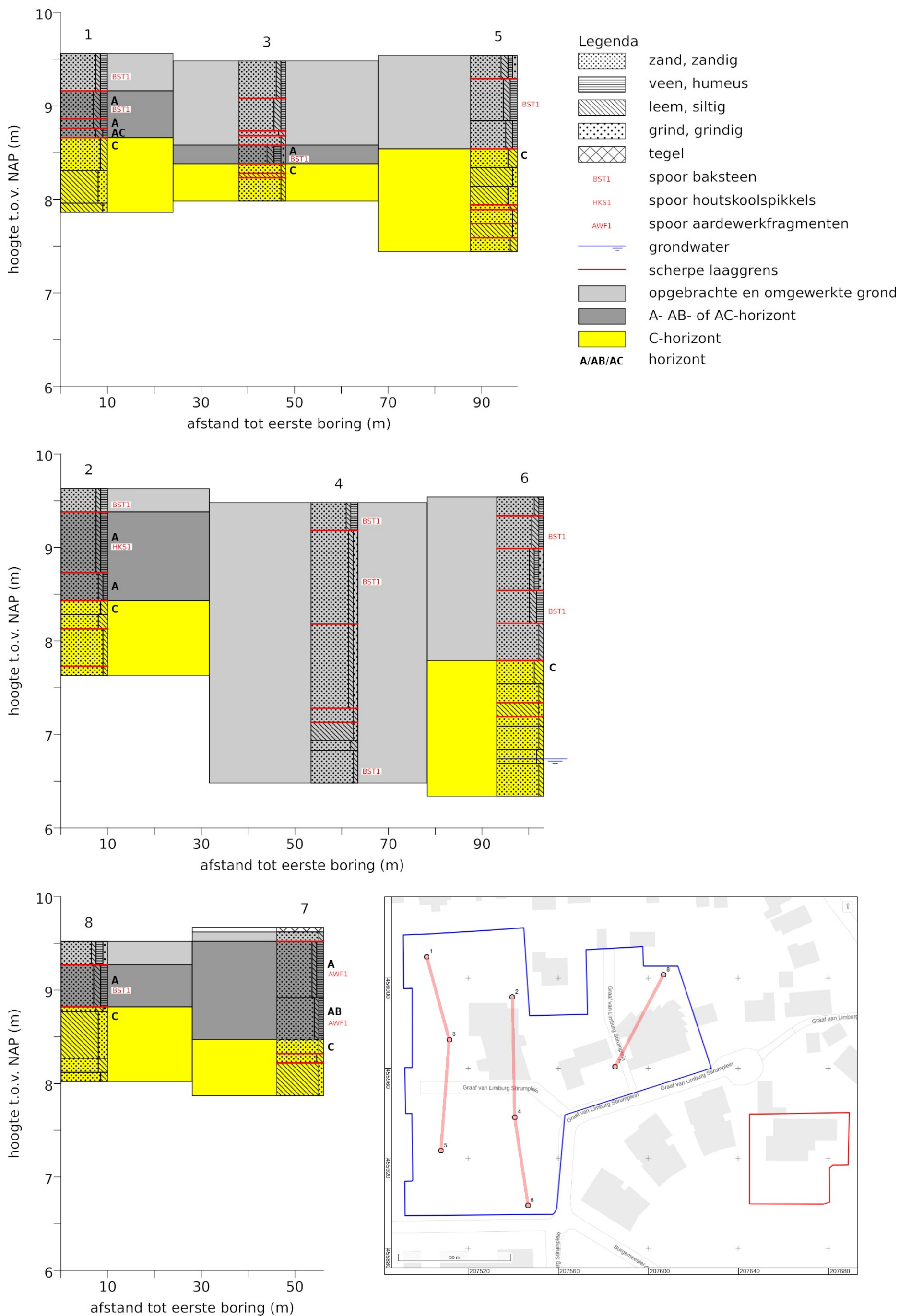
Figuur 15: Hoogte-reliëfkaart detail (Actueel Hoogtebestand Nederland 2023).
Hoogtewaarden in meters ten opzichte van NAP.

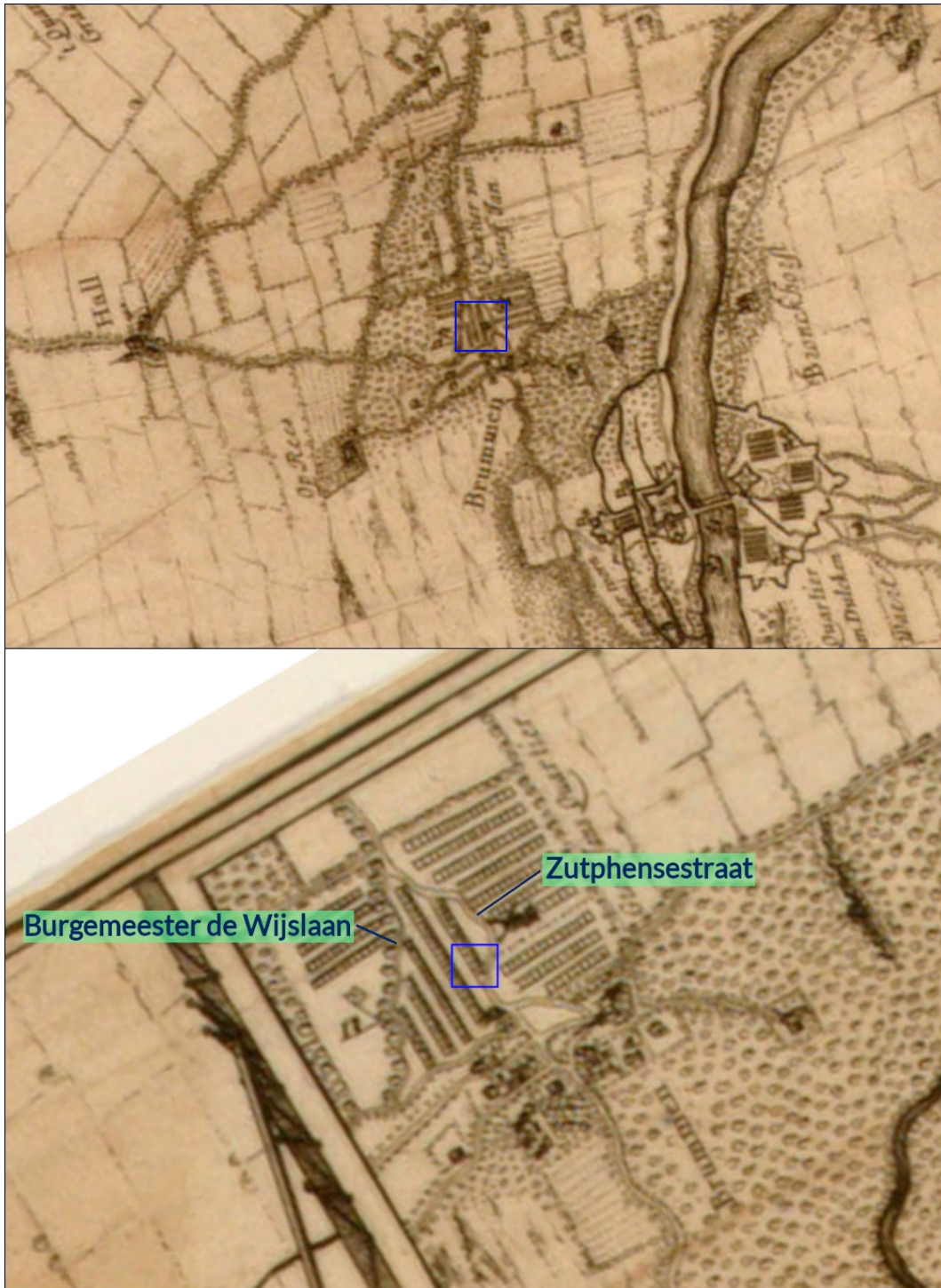
Figuur 16: Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1979).

Figuur 17: Bodemopbouw bij de inspectie aan de Zutphensestraat, 100 m ten oosten van het plangebied (Van Rooij en Keunen 2012).

Figuur 18: Schematische weergave van de boorprofielen uit het booronderzoek uit 2023 (De Jong 2023).

Figuur 19: Kaart van de IJssel tussen Arnhem en Deventer in 1629 (Van Berckenrode 1634). Het plangebied ligt ongeveer binnen het blauwe vlak.

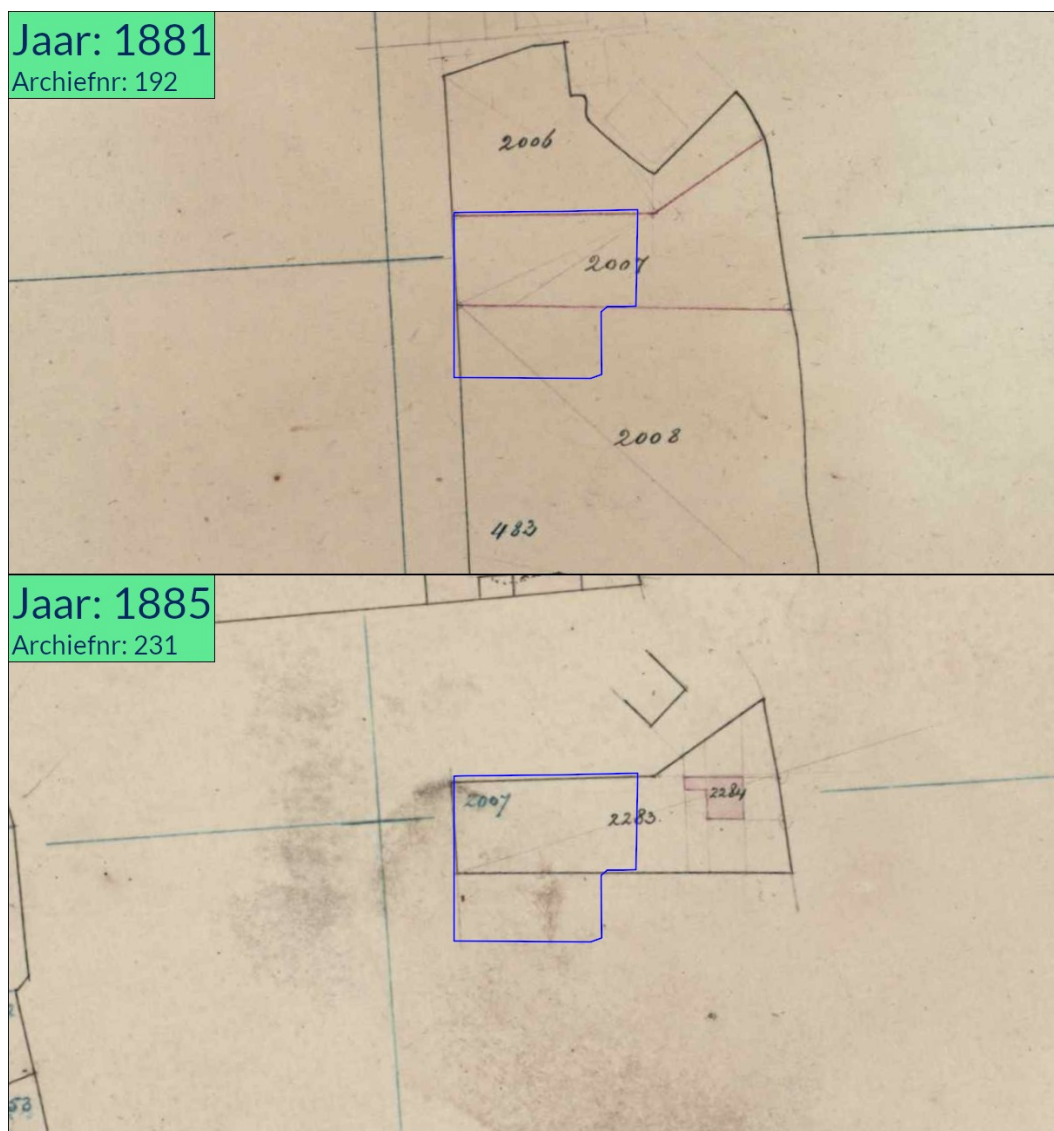
Figuur 20: Hottinger kaart 1773-1794 (Versfelt 2003). Het plangebied ligt ongeveer binnen het blauwe vlak.

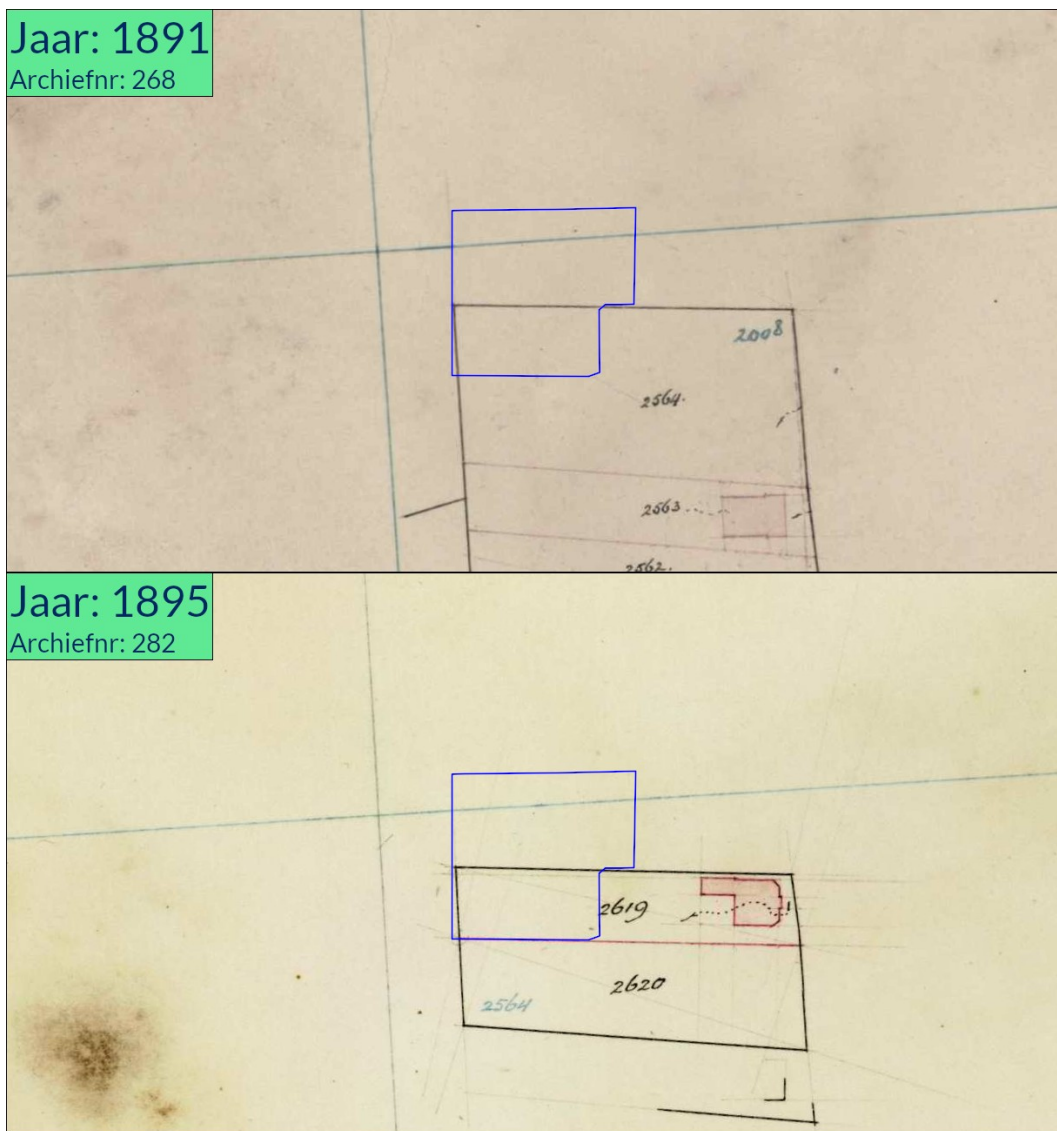
Figuur 21: Kadastrale Minuut provincie Gelderland ('HISGIS Gelderland' 2019).

Figuur 22: Topografisch militaire kaart 1850 (Bureau van de Militaire Verkenningen 1850).

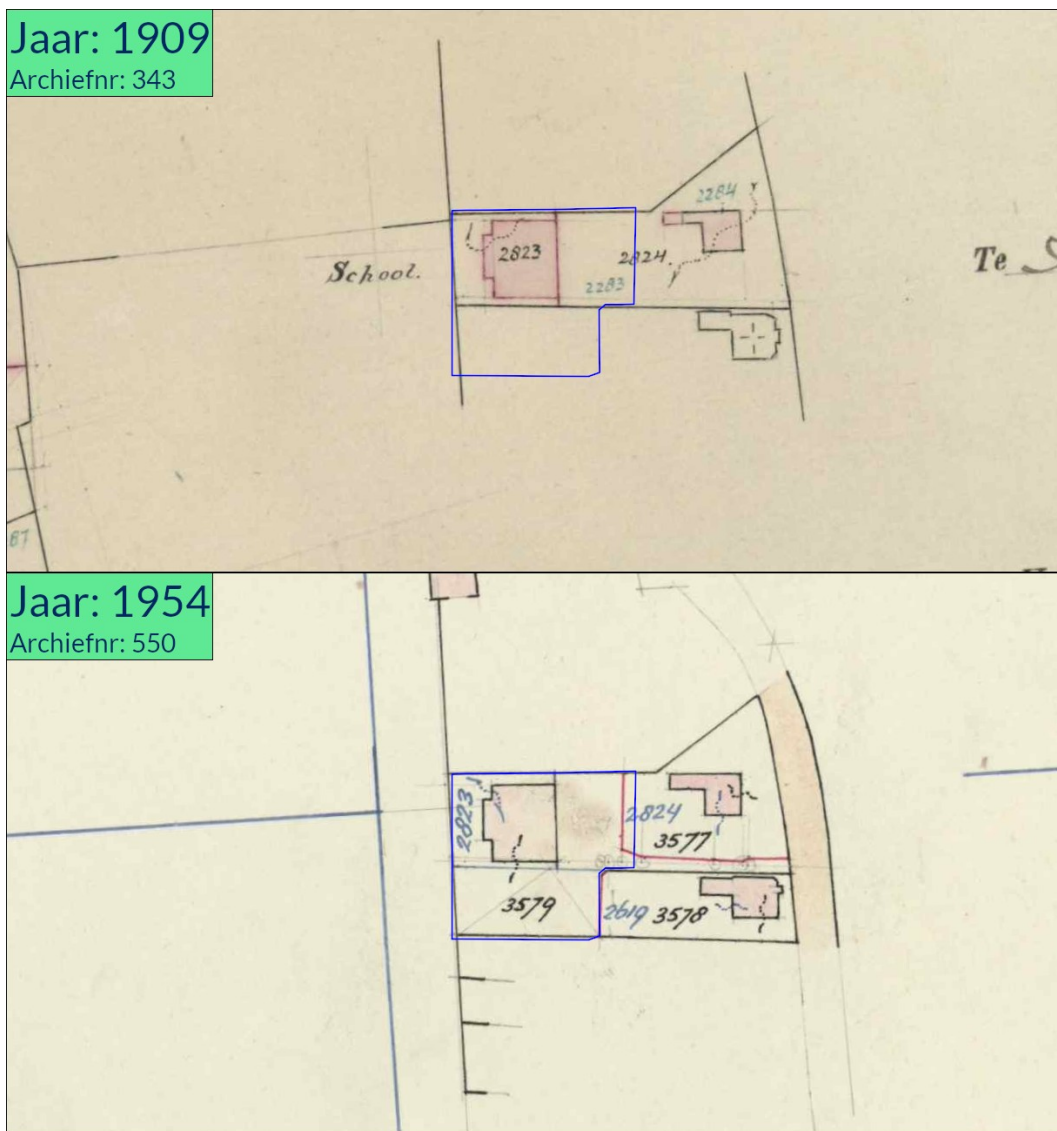
Figuur 23: Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 192 en 231 (Kadaster).

Figuur 24: Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 268 en 282 (Kadaster).

Figuur 25: Bonneblad, 452-1376-BRUMMEN-1891 (Kadaster).

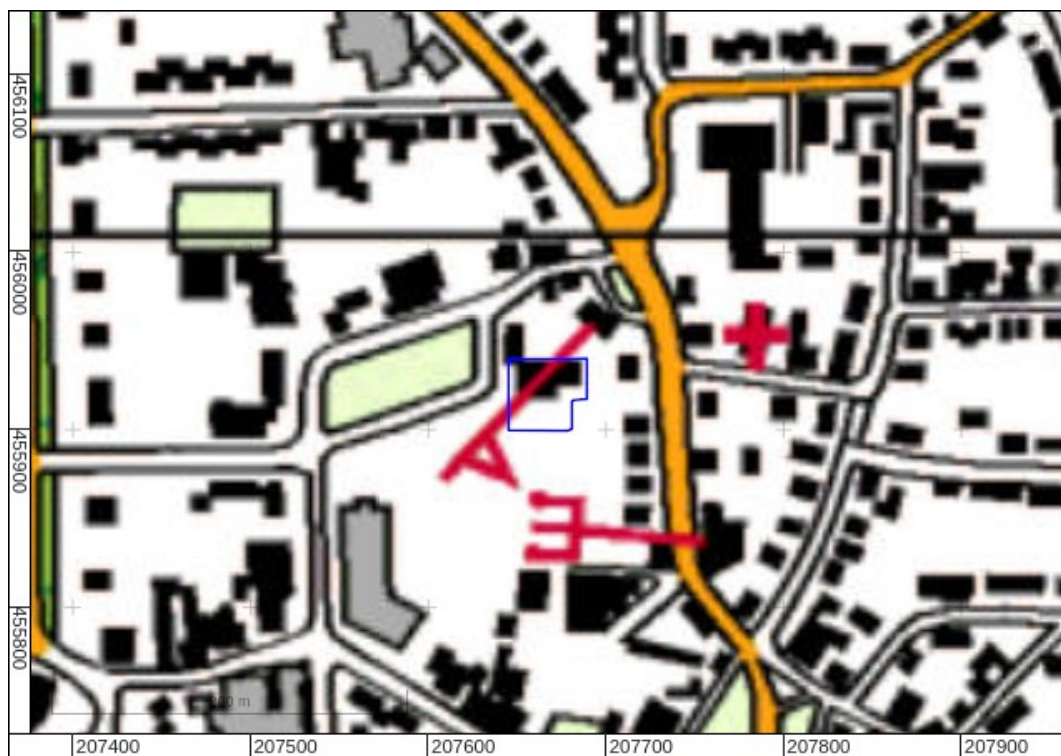
Figuur 26: Kadastrale hulpkaarten, gemeente Brummen, Sectie G, archiefnummers 343 en 550 (Kadaster).

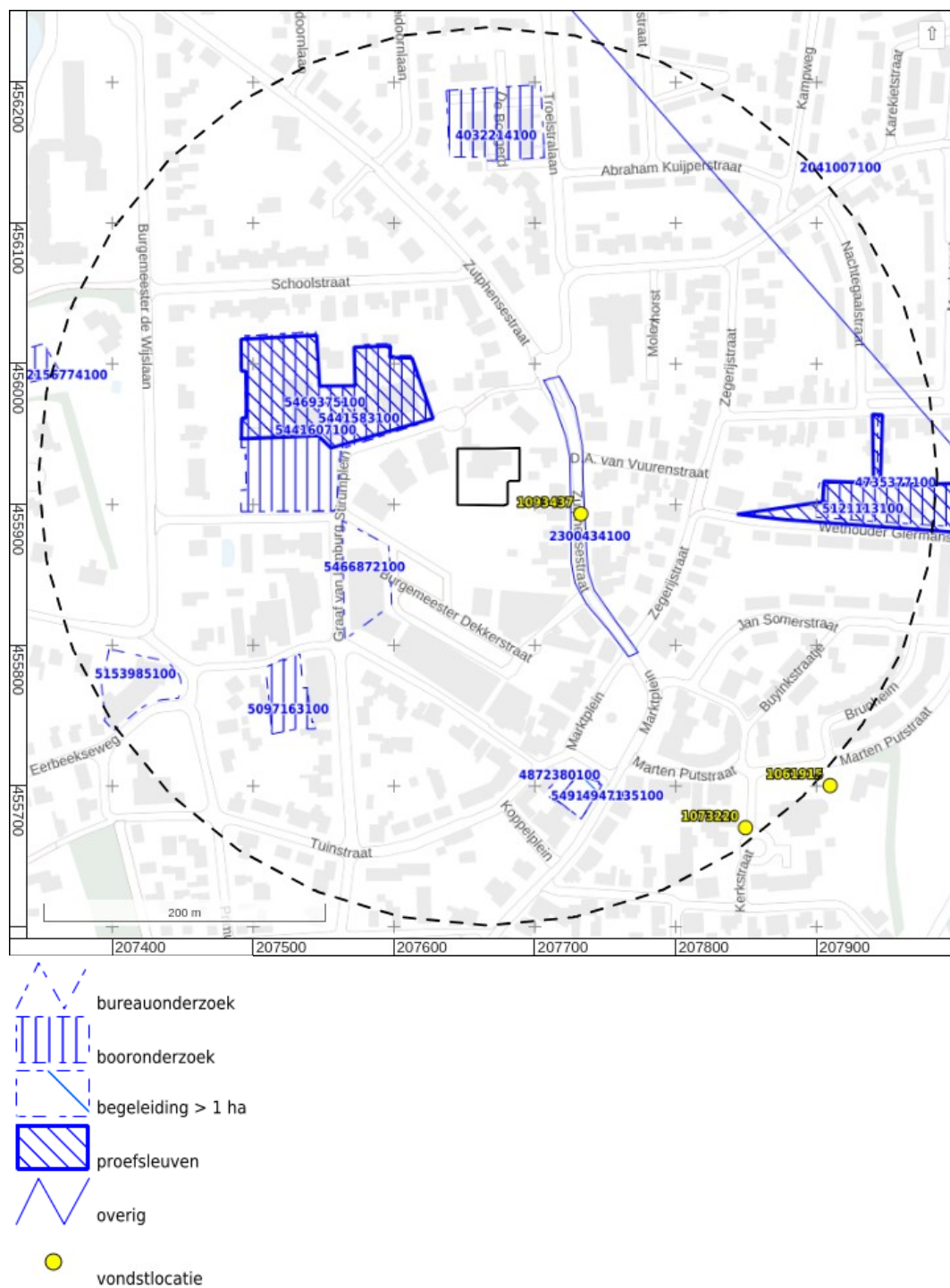
Figuur 27: RAF luchtfoto uit maart 1945 (RAF 1940-1945).

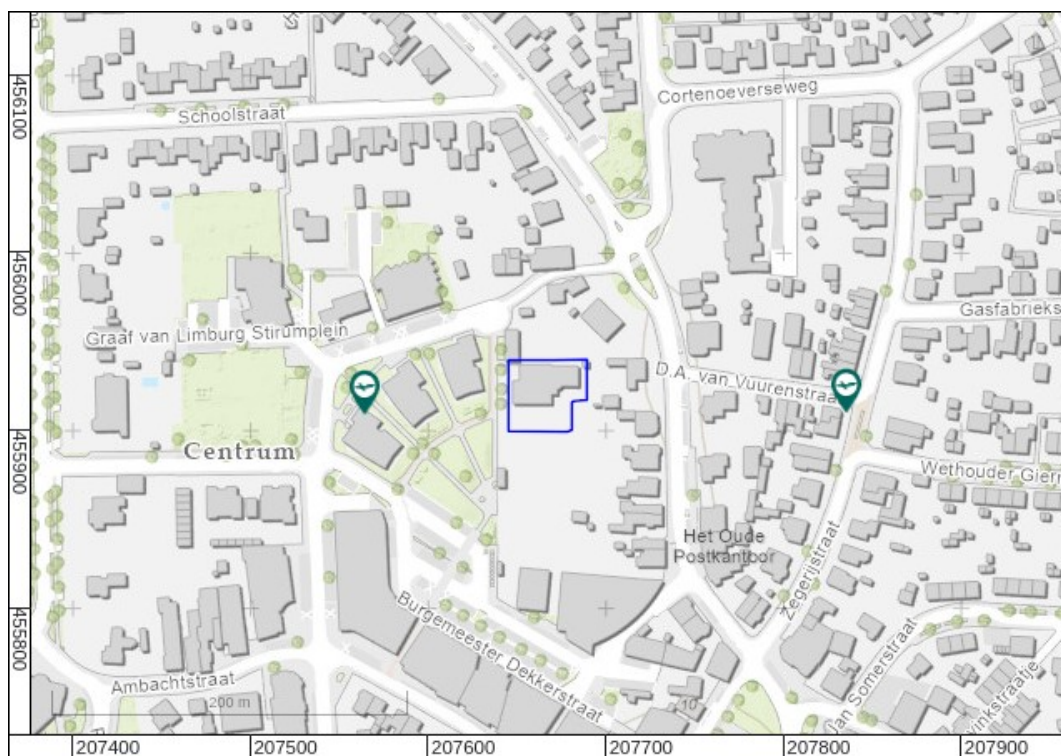
Figuur 28: Topografische kaart, 33G-1988-Dieren / Zutphen (Topografische Dienst).

Figuur 29: Topografische kaart uit 1997 ('Topotijdreis').

Figuur 30: Archeologische vondstlocaties en onderzoeken uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2021).

Figuur 31: V1 locaties (Gelders Ondergrond Overleg en REASeuro 2022).

BVA

bureau
voor
archeo
logie

© Bureau voor Archeologie
Koningsweg 244 Utrecht

030 245 18 95
info@bureauvoorarcheologie.nl
<https://www.bureauvoorarcheologie.nl>